Масса а мехкашкара пролетареш, вlашагlхкета!

Серло

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советан орган

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадуьл 1923 шера дениз ◆ ШОАТТА, 12 АВГУСТ, 1972 ШУ. ◆ № 97 (8303). Мах 2 кап.

«ГИПРОГРОЗНЕФТА»— ХЬАЛХАРА МОТТИГ

«Гипрогрознефть» институтан коллективе аьрсагIа кхаьчай правительственни телеграмма. Цу тIа хоам бу СССР мехкадьтта чакхдоахачен мехкадьтта химически промышленноста Министерства предприятешта юкъе яьржача Еррисоюзни социалистически яхьа итогех 1972 шера хьалхарча ах шера института хьалхара моттиг а хьожаеш Министерствай мехкадьттай мехкадьтта химически промышленноста болхлой профсоюза ЦК-и карара кара тела ЦIе байракхи хьалхара яхчар премии еннай цунна.

Цхьан шерен ах шерен вlашта СССР мехкадьтта чакхдоахачен мехкадьтта химически промышленноста Министерства карара кара тела ЦIе байракх лелаш институто. Цо къахьегга хьахьоех КПСС XXIV съезда Директиваш тIа белгалдаьха дейхараш кхоачашдеча шоай хьинар кхо на деш эзэр инженерно-технически болхло чувоагIача коллективо творчески къахьегаш хилар. Белорусеро Мозырски мехкадьтта чакхдоаха завод хьалъеча эша чертежаш хана ши бутт хьалха кийча а дь аlаденнад институто. ГрафикагIа дIател Казахстанера Павлодарски мехкадьтта чакхдоаха завод хьалъеча эша чертежаш а. Украинера Кременчугски мехкадьтта чакхдоаха завод хьалъера йола технически проект кийч а яь йистеяьлхай. Дукха баллаш аьнд институто Грозне керда объекташ хьалъечен реконструкци ечен эша балха чертежаш деш. Царна юкъе да Новогрозненски мехкадьтта чакхдоахача В. И. Ленина цIерагIча мехкадьтта чакхдоахача, А. Шерипова цIерагIча мехкадьтта чакхдоахача заводашкарча объекташта эшаш дола балха чертежаш. Цунца цхьана института коллективо дIахо балхаш ду мехкадьтта чакхдахара технологи дIахо хувцара йолча проекта тIа. Институто дизза кхоачашдаьд 1972 шера хьалхарча ах шера дерригa ший социалистически дехкараш. Балха керттера итогаш я проектировщикий къахьегама ваьсарле лакхъярах кхахиина, 10 процент тIехкхоачашъяьй иэ, ШоллагIча ах шера а толамца къахьегаш ба проектировщикаш.

ГIИШЛОНХОЙ, ШУН СИЙЛЕН ДЕКХАР

Пятилетка шоллагIча шера план ханал хьалха кхоачаш а еш, СССР-ен Нохч-ГIалгIайчен автономен аз бIаь шу дузача юбилейне сийленца какъабехара доккхий декхараш тIайийца Нохч-ГIалгIай республика гIишлонхоша. Уж толамца кхоачашдара яхье баьннача цар укх шера дукха хьалъяь промышленни объекташ, ияла чубаха цIенош, деша даха хайоаеча берий учреждеш, хьайбашта эша помещенеш, кхийола гIишлош.

Белгалбаьнна дика къахьег пятилетка шоллагIча шера «Чечингсельстрой» треста гIишлонхоша. Цхьа бутт дIабахийтаи цар пачхьалкхен плани тIайийца социалистически декхараши тIехкхоачаш на деш. Цудухьа укх тIехьарча хана вIашта массехказа СССР-а Министрий Советен, ВЦСПС-и карара кара тела ЦIе байракх яьккхай цар. Дикача къахьегама толамаща чакхбаьккхаб треста коллективо дIабиха ворхI бутт а. ГенподрядагIа гIишлой-монтажни балхаш дара пачхьалкхен план 111,5 процентах шоай низаца уж балхаш чакхдахара задани 103,8 процента кхоачашъяй цо. Совкха укх хана хиннарел дукха дикагIа да цун дерригa технико-экономически хьокхамаш.

Треста гIишлонхоша ияттa дика къахьегама толамаш дахара керттера бехьан да цо ший къахьегам кхетамца вIаштIехьбаькхар. ДIа-юха лелача механизировани колоннай, гIишлой-монтажни управленей, участкай коллективаша шерра социалистически яхь а йоаржаяь биэза пайда эц шоай торонех. Социалистически яхье хьалхалаттарий опыт, гIишлоньяра дикагIйола технологи методаши балха юкъекхувл, биэза пайда эц гIишлошъеча машинех, механизмех, балха ханах. ДукхагIйола гIишлош хьалъеча шин сменагIа болх бу, цига кулгашца дечо хелача балхашта механизаци яь. ГIишлонхой материальни безам собаккхара шерра пропагандеднала юкъекхух хозрасчети аккордно-премиальни системагIа алапи телара методи.

Ияттa шоай къахьегам кхетамца вIаштIехьа а баьккха дика къахьегама толамаш доах укх юбилейни шера «Грознефтехимремонтстрой» треста, № 7 йолча треста Грозненски гIишлой-монтажни управлене коллективаша. «Грознефтехимремонтстрой» треста коллективо ворхI бетта плаи 151 процент кхоачашъяь. Цунна чуйоагIача 11 гIишлой-монтажни управленех шиъ мара йисаяц ворхI бетта плаи кхоачаш ца еш.

Цхьабакъда, республикерча массайолча гIишлой организацешка ияттa дика делац гIишлош хьалъяра болх. Дуккханеша эсала вIаштIехьбаьккхаб иэ. Цудухьа республика гIишлой-монтажни организацеша подрядни балхаш дара ворхI бетта плаи 97 процент мара кхоачашъяьяц. Из бахьан долаш планагIа хьалъе лаьрхIа хинначарех хьал ца еш йисай 3425 эзар сома маьха гIишлош. Дукха промышленни объекташ, школаш, берий учреждеш, ияха чубаха цIенош дисад эксплуатаце дIа ца луш.

Къаьстта во вIаштIехьбаьккхаб гIишлош хьалъяра болх Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене коллективо. ГенподрядагIа гIишлой-монтажни балхаш чакхдахара воркI бетта плаи 83 процент мара кхоачашъяьяц цо. Цунна чуйоагIача 13 гIишлой-монтажни управленех цхьанне мара кхоачашъяьяц пачхьалкхен план. Цудухьа цунна тIаднся пачхьалкхен декхар 5172 эзар сом да.

ГIишлонхой болх ияттa эсала лелара уж шоаш бехке хиина ца Iеш бехке ба заказчикаш а, цар хиннахьа финансировани яц, эшаш йола оборудовани материалаш тIа ца яхьаш гою, гIишлош хьалъе еза моттигаш хаиннахьа кийчъяц, проектно-сметни документаши йиллача хана хилийтац. Цудухьа укх шера юхейисача хаиах гIишлонхошка биэза пайда эцийтара цIенхаштта тоабе беза цар шоай болх.

ГIишлош хьалъеча массайолча участке шин сменагIа болх байта декхарйола ба гIишлой организацей кулгалхой. Къахьегама дикагIйола методаши технологи гIишлошъеча юкъекхахьа, къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккха беза цар. Пускови гIишлош хьалъяь а ялаехьа цигара материальни иаьхен ресурсаш кхычахьа дIа-хьа хьежавеза цIенлаь дIадаккха деза. Къахьегама дисциплина телдеш йола моттигаш ийсъяйта йиш яц. ГIишлош хьалъяра болх дикагIа дIабахийтара йоккха опыт йола специалисташ боагI-боагIача дIаийбе беза.

ГIишлош хьалъеча брак ерашца цIенхаштта къовсам а лоаттабеш, ялье хьала летарий опыт шерра дIа-юха йоаржае еза. ГIишлонхой къахьегина а бытови а хьалаш тоа а даь каст-каста уж балхара дIа-хьа буаргбоаца гIулакх вIаштIехьдаккха деза.

Социалистически яхье баьннача гIишлонхоша доахача толамий хам-хаттахьа итогаш е, цар дикагIйола опыт гIишлошъерашта шерра дIайовзайта, иххьа кулгалдолга цIенхаштта тоаде декхарийла я партийни профсоюзни организацеш.

ГIишлонхошта, заказчикашта, проектировщикашта юкъе йиха бувзам хиларга хьежжа мара гIишлош хьалъяра болх дика дIагIоргбоацилга кхета а деш, из гIулакх тоаде деза. Хешахьа къестаде леза цар финансировани яра, гIишлошъеча эша материалаш оборудовани, техника Iалашъяра дешаш.

Пачхьалкхен плани тIайийца социалистически декхараш толамца кхоачаш а деш гIишлонхой болх дикагIа дIабахийтара партийни порфсоюзни организацеш декхарийла я царна юкъе беш бола политически, кхетама, организаторски болх цIенхаштта тоаде. БIаргчача шера биззача низеца гIишлонхоша болх бергбола хьалаш хилийта деза. Пачхьалкхен план кхоачашъяра дьаькъе гIишлой организацей кулгалхошта специалисташта, гIишлонхошта хьалхашка латта белатокхам хьбе беза цар.

КПСС XXIV-ча съездо хьалхашка оттадаь декхараш толамца кхоачашдара йолча яхьа юкъевоза беза беррига гIишлонхой. ГIишлошъеча организацеех цхьаькха коллектив хила йиш яц укх юбилейни шера тIайийца социалистически декхараши пачхьалкхен плани кхоачаш ца еш — из да, гIишлонхой, шун сийлен декхар.

ВЛКСМ Обкома пленум

Селхан Грозне хилар ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома ярлIаара пленум.

«Кагирхой ерригъюкъарча юкъерча образованега боахкаге чакхдаккхарахи юкъарча образоване школа дIахо дегIайоалларахи» бола КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советен соцам кхоачашбара дьайъе областной комсомольски организаце беча балхах доклад йир М. Ю. Бузуртанова.

Пленумо къоастадир организационни дош. ВЛКСМ НохчГIалгIай обкома хьалхарча секретарелла хержар М. О. Бузуртанова, шоллагIча секретарелла — В. М. Быков. ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара декхарех мукъавалийтар П. И. Громов, из кхыча балха тIа водаш хиларах.

ЛОАРХIАМЕ ДЕШАШ

Укх деношка КПСС МагIалбика горкоме хиннача бюро дийцар Вознесенска газ чакхйоахача заводе къахьегача болхлоштех специалисташтех юкъера эхь шерагIа йовржара доаш. Цу хьакъехьа къамаьл дир завода директора полнкъоста Шершова.

Парте горкома бюро дийцача къамаьла юкъе лоархIаме моттиг дIалаьцар лакхлуш латтача балдардой хьашташка хьежжа совгIа баьцадоаранн токамаш хайийтара деш-а.

СИЙЛАХЬЧА ЮБИЛЕЯ СИЙНА

ХЬИНАРЕ КЪАХЬЕГ

СССР-ен Нохч – ГIалгIай автономен 50 шу цкъара лоаха толамаш доахаш какъабеха гIертаи хьинаре къахьег Наьсарен района «Октябра 40 шу» совхоза хьайбаш лелaдераша. Ахкарча замалахь дозмана беркатеча даьгIенашка деажа а даь цIадоаладергдоача хьайбай продуктивность лехлургйоацаш Iэн кийчо дра дерригa низаш оарцагIдаьхад цар. Цу боахаме Iа доккха дешаш ши эзар совгIа бежан да, 480 беттам бола еут а болаш. Ялх эзар устагI а ба. Цу хьайбаех кхо бIаь совгIа къона саргIа чуоттаь дулха кхаба лаьрхIад боахаме. Юхеднсачарех пийсса ехаш фермашка хургда Iа доаккхаш. Диза долаш дерригa хьайбаш Iангара дахара царна кхоачамхилла доакъар Iалашдеш ба уж. Духхьал цу гIулакха вIаштIехьа яиь доакъар Iалашду бригада я боахаме. ХIара бригаде кхоачамхилал техника а, болх хьабе нах ба. ДикагIа лел доакъар Iалашдара балхаш Горбаков Тухана, Дзауров Султана кулгалдеча бригадашка. Боахаме Iалашъяь еррига йоа 500 тонн мара ецна а, 300 совгIа тонн я кIоага чу эллa сенаж, аргIаш деш латт чах. Укх деношка силоса хьажкIаш хьакха болабеннаб укхаза.

Доамана даьгIенашка доажадеча хIара бежана дийнахьа буеи мкъера лаьрхIача 690 грамм дулх тIаккхетийт, плаи 415 йолча.

Дулх тIаккхетарала совгIа, хоалеинад цхьа центнер дулх тIаккхетийтарга дIадодар а. Шаьрача арa доажадеча хана хьайбашта цхьа центнер дулх тIаккхетийтарга 120 — 125 сом дIадодаш хиннадале, лодмин даьгIенашка 60 —65 сом мара додац. ХIаьта планах лаьрхIар 78 сом да.

Укх шера пачхьалкхенга 930 тонн шура йохка езаш я совхоз. СССР хьаь 50 шу дизара сийна яхье а баьнна хIанале 700 тонн гаргга шура ехкай совхоза хьайбаш лелaдераша. Сийлаь бекхкача Октябра 55 шу дуза да тIаккхоачаш пачхьалкхенга шура йохкаро плаи кхоачашъе лаьрхIад цар. Дукха доаркаш ба совхоза хIаьале шера планаш кхоачам я аь, пятилетка кхоачагIча шера чотах къахьегаш.

Производства чурча торанех биэза пайда а эцаш, къахьегама лаьнд кхокхамаш доахаш хьабегIа доаркаш СССР Лакхехьарча Совета депутат Тимурзиева Роза, Ленина, Къахьегача ЦIеча байракха ши орден лелаш Хасиева Хьава, Дугиева Аьсет, Гасанова ПяьтIамат, ияттa кхыбараш а.

Тимурзиева Розас хIара кхоабача Iаттагара 7 бетта 2000 совгIа килограмм шура яьккхай шера плаи 1800 килограмм йолча. Цул 4 килограмм мара тIехьайисац къона доарка Дугиева Аьсет а. Районе шура яйхара хьалхара моттиг лелаш Тимурзиевас, шоллагIча метте Дугиева я. Шера планаш кхоачашъяьй коммунистка Доурбекова Шаринъата, Гасанова ПаьтIамата.

Б. ГАСАРОВ.

Октябрьска революце орден лелаеча «Красный молот» завода дукхача боахкоштa дика бовзаш вIоагIа лоархIаш ба модельщикаш, коммунистически къахьегама ударникаш Шелковников Александр, Шумилкин Анатолий. Дукхача шерашка балха моттиг ца хувцаш къахьегар баьхан делаш йоккха опыт я цар цу балха тIа. Цудухьа вIаштIехьдоал цар хIара смена норма 170 процент кхоачашъе. ХIаньлекьа итт бетта задани кхоачашъяьй царех хIараие.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) модельщикаш А. Шелковников А. Шумилкин.

С. ХУГАЕВА сурт.

Къахьегамцара безам чIоагIбелча

Дикача къахьегама толамаща какъабоагIа СССР-ен Нохч-ГIалгIай автономен хьаь 50 шу диза ра Сунженски района «Ассинский» совхоза къахьегамхой. Iалама хелонаш холкъарло йорд аьнно тIахьашка ца бовлаш дякa соми баьцадаараши хьувхъадаьд цар укх шере. Хьалха кхачаш бола Iажаши хьачаши гулбеш ба совхозе укх деношка. Чу а йиша планагIа пачхьалкхена дIабала безаш ба 1640 тонн Iажаш. Бакъда, шоаза дукхагIа чуяргба уж совхозе, лаьрхIачул дукхагIа лургба хьачаш а.

Ассински консервни завода, «Горплодоовощторга» дIахутеларал совгIа Къилбаседа, Малхбоален районашка дIаухийт совхозо ший продукци. ХIаьзза бIаьш тоннаш «белый налив» сортагIа бола Iажаш баьнйтаб цар Владимире, Новокузнецке, Калинине, Оренбурге, кхыча городашка. Дика да баьцадаараш хьедерий гIулакхаш а. Потребителошта 12500 тонн тайп-тайпара баьцадаараш дIаккхочийта лаьрхIад цар. Из дукхагIа хул чуэца лаьрхIа хиннaчул.

— ДIадахача шера планагIа 1250 эзар сом пайда бе безаш дар тхо. ХIаьта хьакхинна пайда 1942 эзар сом хилар, — йоах совхоза керттерча экономиста И. Ф. Зюзина. Укх шера планагIа ши ах миллион сом пайда бе безаш я совхоз. ХIаьта лакха хьувкъаьд хкебара Iалайиа хьалла дика хиннадеца а, хетаргахьа дукхагIа хургба совхозо бергбола пайда.

Лаьтта лелалара культура лелаеш дукхачь къамех бола нахах латтача совхоза коллективо цхьа барт болаш, хьинар кхо ца деш къахьегаш баькиха толам ба из. Бригадашта керте латт украинец Я. Тищенко, гIалгIа И. Гадаборшев, эрсе Н. Горшенина, нохчо Х. Адуев, дагестанец Н. Каписханов. Совхоза болхлошта юкъе а ба тайп-тайпарча къамех бола нах. Уж ба Мустапаев Iимран, Пирин Владимир, Донченко Николай, кхыбараш.

Къахьегамхой хьаштаи кхоачашдара тIахьожаи лоаттабу совхоза кулгалхоша. Из гIулакх керттIа кхоачашдара йоккха йола шурий - товарни лаьккхийтеварин фермаш я совхозе. Цу фермай продукци духхьал совхоза коллективаша хьожеш я. Дукха хе я совхоза болхлоша шоай бешашкаш ца лелаю. ХIаьта царна эшаш а яц уж, хIана аьлча къахьегамхошта варени, компоташ е эша сом, берхIала дохка баьцадаараш цига дIабодача меьхах хьакец совхозо.

Мукъа ха сакъердаме дIаяха бииш я къахьегамхой совхоза культура ЦIагIа. Кагийча берашта берий бешаши, пионерски лагераши я совхозе. Цудухьа цIагIара хIама дагадала а ца деш безаме къахьег совхоза хIаре къахьегамхочо.

А. КУНИЧЕВ.

Хьайбай боахам дика дегIаккхувл

1972 шера хьалхарча ах шера хьайбай продукташ дукхагIа яхари кийчъяри дукха а доаханен коатIарча оалхазарийи продуктивность лакхъяр дукха а автономни республикаша, краяша, областаша, автономни областаша лелаьча Еррироссийски социалистически яхьа итогаш яьй РСФСР Министрий Советом ВЦСПС-он.

Яхье котъяннараш лаьрхIай: Къилбаседа - Малхбузен зоне — Калининградски область, Центральни зоне — Рязански область, Волго - Вятски зоне — Марийски АССР, Центрально - Черноземни зоне — Белгородски область, Поволжски зоне — Пензенски область, Малхбузен - СибарегIан зоне — Алтайски край и Новосибирски области, Дальневосточни зоне — Сахалински, Къилбаседен зоне — Мурмански область.

РСФСР Министрий Советен ВЦСПС-ен карара кара тела ЦIе байракхаши ахчан премеши лургья Калининградски, Рязански, Новосибирски, Мурмански областашта. РСФСР Министрий Советен ВЦСПС-ен карара кара тела ЦIе байракхаш йита а ахчан премеш яла а лаьрхIад Пензенски, Белгородски, Сахалински областашта, Алтайски крайна, Марийски АССР-ан.

Яхье шоллагIа моттигаш яьхай: Къилбаседа - Малхбузен зоне — Новогородски областо, Центральни зоне — Костромской областо, Волго - Вятски зоне — Мордовски АССР-е, Центрально - Черноземни зоне — Липецки областо, Малхбузен - СибаресIан зоне — Кемеровски областо, Къилбаседен зоне — Карельски АССР-о. Царна ахчан премеш лургья.

Дуга чуэцара йоакхо ю

Района боахамий къахьегамхой дуга чуэца кийчлуш ба укх деношка.

Цу гIулакха дика йоакхо яй «Степной» совхозе.

Дуга чуэцаш йола техника кийчъяь латт укхаза.

1920 гектара тIа дIадийна дуга дика хьийтад.

СССР-и Нохч – ГIалгIайчен автономен хьаь 50 шу дизара сийна социалистически яхье итта хIара гектара тIара 45 центнер дуга чуэца дош делнад хьинаре къахьегача совхоза къахьегамхоша.

М. МЕШКОВ,

Юрта боахама болхлой профсоюза Гудермесски районни председатель.

БЕЛОРУССКИ ССР. Доаланна йистера Брест — Советски Союза малхбузехьара кевнIараш. Дуни-хIаран хттан мехкашна советски тракторашь, автомобилаш, станокаш кхухьийт Брестски машиницъа улле гIолла.

В. ГЕРМАНА сурт.

ТАСС Фотохроника.

ДАЬХЕННА— ДУКХАГIА ШУРА

Укх деношка Шелковской района Менжинске цIерагIча колхозай къахьегамхой хьинаре болх беш ба ерригача производственни участкашка.

Социалистически яхье хьалхара моттиг лелаш шурий-товарни ферма къахьегамхоша.

7 бетта план тIехкхоачашъяьй ферма доаркаша. Планал совгIа 570 центнер шура ехкай пачхьалкхенга хьайбаш лелaдераша.

Дика къахьегаш ба доаркаш Менталиева Аминат, Байрамова Чита, Исмаилова Хами, Илимова Саия, кхыбараш.

Ферма коллективо дош делнад СССР-и Нохч-ГIалгIайчен автономен хьаь 50 шу дизара сийна шера йола яхан хана хьалха кхоачашъе.

М. АЛБОГАЧИЕВ, журналист.

КОЛХОЗХОША ЙОАКХО Ю

ТIатеIIа доакъар кийчдеш ба тха района боахамий механизатораш.

6 эзар тонн гIожа доакъар, 4 эзар тонн силос Iалашдаь баьннаб района къахьегамхой хIанзалехьа а.

Колхозашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхарча моттиге я Ленинен Орджоникидзен цIерагIа йола колхозаш.

Ленина цIерагIча колхозо 1 эзар 700 тонн, Орджоникидзе хIерагIча — 1 эзарен 600 тонни гIожа доакъар Iалашдаьд хIанзалехьа.

Шортта доакъар лургда цу боахамий хьайбашта. Шоаш тIаийца социалистически декхараш диц я ца деш, шоай балхаш деш ба района къахьегамхой.

А. ХАРСАНОВ,

Советски района юрта боахама управлене начальник.

ЛАЬТТА ОАХАШ БА

Укх шера 3869 гектара тIара ка бола лаьтташ чукйцад МагIалбика района «Кавказ» колхозе. Кхаьнка дерригa ча хьагул а даь гIожача доакъара лаьрхIа ергIаеш дIаоттадаьд.

Мукъадаьнна лаьтта охаш хьебаланзар механизатораш. Цхьа хьалхегIа оехаш далехьа удобренеш я тайса хььвидир лаьтта, 180 тонн тайсай уж кхапика.

Укх бетта хьалхара декаде чакхйоалаеш эзаба 800 гектара вешта 1650 гектара лаьтта ахка баьнннабер колхозе. 1036 гектара тIа доакъара лаьрхIа шоллагIа ялю культураш дIайийнай, цу даькъе 143 гектара тIа дIайийна гречиха а йолаш.

Лаьтта оахаш 14 механизатор ва. Дика болх берца белгалбаьннаб трактористаш Фирянов Илья, Исмаилов Махьмад, Провоторов Андрей, кхыбараш.

Кхаьнкара балхаш дIехо деш да.

Б. ХАМИДОВ.

БУРЯТИ: БЕРРИГАЧА МЕХКА НОВКЪОСТАЛЦА

Улан - удэнски локомотиваши вагонаши тоаеча завода — Бурята йоккхагIйолча предприяте — болат йовладеча цаха бола, бе йолаваийтай кепеттача оатаенашта тIера сов метали Iодовка электрогидравлически установка. Из хьe а я, вIашагIъеллай Николаев кхача украински городерча конструкторски бюро болхлоша. Дагадоахарегia аьлча, цу предприятье оттаяь республике эттара хьамара болат иовлару электроплавки а Днепропетровски завод хиннай.

Улан-удэнски ЛВРЗ — хьалхарча пятилетка хьалъяллар — хьаеча новкъостал даьд Москверча, Ленинградерча, Украинерча, Средни Азерча, Уралерча болхлошца специалисташа. Царех дукхаберш ...... дIабисаб укхаза ...... кхоа даха Бурятица .... механизировани предприятие а хиннa дIаеттай завод ...... шера. ХьалхагIа укхаза тоадора паровозаш, цул тIаьхьагIа тепловозаш.

ХIара керда гIулакх доттагIий новкъостала юкъекхаьд. Киевлаша коллегаш Iомабаьб автоматически сварка е, сварка озаш деча ультразвуковой тIехьожам лоаттабе, искусственни алмазаш юкъехкахьара техника. Литовски городе Каунасе Улан-Удэрча специалисташа Iомадаьй электрографически копировальни аппарат, хIаьта электро-вычислительни техника — Вильнюсе, Минске, Одессе.

Улан-Удэ тоаль локомотиваши вагонаши махкарча дерригача машиницъашка гIоли лел.

(ТАСС).

Кхоана — гIишлонхочун Ди

АДАМИЙ ДОГ ГIОЗДОАХАРАШ

ГIИШЛОНХОЙ ЦIЕЙ

Укх шера кхойттлагIча августе вай мехка дезду гIишлонхочун Ди. ЦIаккха ца хиннача тайпара политически къахьегамех хьинар вIдекка дезду из цIей укх шера советски наха, хIана аьлча уж тIагIертта кьовсам лоаттабеш ба СССР-ен Нохч-ГIалгIайчен автономен ах бIаь шу дузара юбилейшта сийленца чакъабахара.

Советски Iаьдал латтача шерашка доккхий хувцамаш хиннад вай мехка. Хьалхьий керда эзараш городаш, хьал а ць болх бе болалийтай 15 эзар совгIа йоккха предприяти, дукха культурно-бытовой гIулакхашта лаьрхIа йола объекташ, кхийола гIишлош.

КПСС XXIV съезло вай мехкарча гIишлошъяраштa хьалхашка доккхий декхараш оттадаьд. 1971—1975 шерашка капитальни вложеней юкъера боарем хургба 500 миллиард сом гаргга. Пятилетка хьалхарча шера пайда йоца керттера фондаш 82 миллиард сом гаргга я. Цу дакъе хьалъьай 400 йоккха промышленни предприяти, дукха керда цехаш, кхидола гIирсаш.

Советски Iаьдал дайнача шерашка Нохч-ГIалгIай республике а дукха хувцамаш хиннад. Хьалдаьц бIаьш эзараш квадратни метраш нахч чубаха цIенош. ХIара юрта я культурни центраш, клубаш, кинотеатраш, школаш, тикаш дешa дахa хa йовцачь берий учреждениеш. Хьа а нь дегIахa йолаечинай химически, машинаш ю, радиотехнически, приборaш ю, кхачан, чхьагIан доаниха, газови, кхийола промышленность.

Укх тIеххьарча хана керда хьулийнай Аргун, Гудермес, Назрань яха гоpокаш. ХIара шера дуккагIа гIишлош хьалъю вай республике. Масала, Советски Iаьдал дайнача хьалхарча шерашка гIишлош хьалъеча дIалхийта капиталовложенеш 7 миллион сома мaьха хиннaлe, укх тIеххьарча хена хIара шера дIайохийта капиталовложенеш 250 миллион сома мaьха я.

Укх шера кьалхарча ялх бетта хьал а нь эксплуатаце дIаенний еххьайола йоккхий, производственни культурно-бытовни объекташ. Царца юкъе я А. Шерипова цIерагIча махкальтта чаккдоахача автодера карбомидни депарафинизаци установка, города МагIалбикера маькх ю завод, микрорайонера торгови центр, Иванова цIерагIча городокера тика, 3800 хьакхийца 3 эзар под тIарча фаллезара, 660 бежина лаьрхIа помещенеш, кхийраш. Республико кхоза тIаьххоачашьнай хин декка лаьттам кийчдара план, 3800 гектара тIарча оросительни сетана реконструкци яь чакхъьаккхай, хьаддаьд 25 эзар квадратни метр цIенош.

Пятилетка цоаллагIча шера СССР-ен Нохч-ГIалгIайчен автономен ах бIаь шу дузача цIейшта сийленца чакъабакара социалистически яхье я баьнна чIоагIа кьовсам лоаттабу республикерча гIишлонхой организацешa. КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета ВЦСПС. сийлен Юбилейни Знак лакхара. Цулуьа цар тIатIертта кьовсам лоаттабу общественни производства эффективность лакхъяра, планови заданеш толамца кхоачашъяра, паччахьалкхен средстваш кхоара, къахьегама оасарле лакхъяра.

Республикерча гIишлошъеча 43 гIишлой-монтажни организаце хьал кьалха кхоачашйар подрядни балхай хьалхарча ах шера план, планал совгIа чакхдаьхар 7,8 миллиард сома маьха балхаш. Укх шера хьалхарча ах шера чакхдаьха гIишлой-монтажни балхаш оазза цу юкъа республика чакхдаьхарел 7 процент дуккагIа хилар.

Хьинаре кьа а хьегаш хьоккам телаш я «Чечингсельстрой» треста коллектив. ГенподрядагIа гIишлой-монтажни балхаш чакхдахара ворхI бетта план 111,5 проценти цкй низаца уж балхаш дара задани 103,8 проценти кхоачашъьай цо. Цу коллектива укх тIехьарча хана массехказа вIашта хьожаний СССР Министрий Советен ВЦСПС-ен карара-кара тела ЦIе байракх.

Дикка тоабаьб шай болх «Чечингтазстрой» треста коллективо а. Дуккача хана доца хьинаре къахьегам дьайоатIаш я № 7 йолча треста Грозненски монтажни управлене коллективо а. Вай республике меттел вай мехка а дика къахьегарца йовзаш я из. Дукха объекташ хьалъьай Нохч-ГIалгIайчен гIишлошъеча управлене гIишлонхоша а. Уж толамаш доахача хьинаре дакъа лаьцa 30 эзар совгIа гIишлонхочо, гIишлой материалий гIишлой индустри предприятей, проектни организацей болхлоша.

Республикерча гIишлошъеча организацешка хьалхийнаб башха дика специалисташ. Паччахьалкхен план массаза тIеххоачаш я еш хьокхач тал цар. Царна юкъе хьалха латташ ба 4 эзар коммунистически къахьегама ударник.

БархIлагIча пятилеткагIа дика къахьегача толамаш дахарах дуккача гIишлонхошта, гIишлой-монтажни организацей инженерно-технически болхлошта. гIулакхерча наха дукха ордемаш медалаш елар.

Хьинаре къахьегарца республике дика бовзаш чIоагIа ловзхIаш ба Нохч-ГIалгIайчен гIишлошъеча управлене ПМК-155 плотникий бригада бригадир Беков ГIойсолта Муса, СМУ-4 штукатур Сепов Амос Агафонович, Грозненски аьшйбетона конструкцей завода моторист Рябова Галина Ивановна, № 9 йолча треста монтажни управлене газосварщих Боцманов Владимир Андреевич, слесарий бригада бригадир Семенов Александр Иванович, Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлена ПМК-4 гидростроитель Вадулаев Баздалий Iаддал, «Чечингушводстрой» гIишлошъеча управлене ПМК-5 бетонщик Бицолоев Абубакар, кхы дуккхабараш.

Республикерча гIишлошъеча организацей толамаш дуккха дикагIа хила йиш яр нагахьа сатиа цар массане а шоай чурча торонех бизза пайда ийце баларе, пусковой объекташ хьалъеча материальни къахьегамен ресурсаш оарцагIьаьхаларе. Дукха балхаш да гIишлошъеча хIанз а тIехьа кулгаца деш. Из бахьан дойдаш автотранспорт, гIишлошъю машинаш, механизмаш сона латташ дукха да вецьа йоаш. Сменера 4—5 сахьага мара болх бац цар. Цхьайолча гIишлошъеча организацешкa хьаьтта зеяна вIашгIехьбахьараб къахьегам.

Капитальни гIишлош хьалъяра болх зеяла латтар керттерчарех наьа бахьан да гIишлошъеча управлене кулгалхоша, партийни профсоюзни организацеша, заказчикаша. Iалашоеца йолча организацеца шоай йодаш йолча материально-технически ресурсех пайда эцара е йоагIаш йола йоакхо ца яр. Хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдайтара болхлой, инженерно-технически болхаш дерна, гIулакхара наь сардагIа ца бахар.

Укх пятилеткагIа республикерча гIишлонхоша хьалхашка латтараш доархIамех бехктокхамех декхараш да. Хьал а дaь эксплуатаце дIадала деза ияьа миллион квадратни метр хула наха чубаха цIенош, Ленина цIерагIча улице комплексни цIенош хьалде доладе деза, болх бе йолалийта еза дукха школаш, больницаш, дешa даха хa йоацача берий учреждениш, хьалъьаккха еза университетен медадьтта институтен корпусаш, Грознера Техника цIа, шера формат йола кинотеатр, драматически театр, нек лу бассейн, городашка МагIалбикен Назрани хьалдаь даха деза культура цIенош. Грознe хьалъердоъ трамвайни депо, ТIарха эа йистера къахьегамхошта садоIаргдола база. 1973 шера Грозне болх бе йолалургъя троллейбус.

Уж бехктокхаме декхараш толамца кхоачашде вIашгIехьдаргда нагахьа сацнн хIара коллектив, гIишлонхочо, хьинар кхо ца деш кьа я хьегаш, паччахьалкхен планаш тIанийца социалистически декхараш толамца кхоачашдой. Цунца дувзалдениа цIендаь дIаляха деза хIана гIишлошъеча нийслу кхоачамбоацараш, бизза пайда оца беза йолаш йолча резервех, лакхъе еза гIишлой организацей мошностaш, иштта кхы дуккха а мероприятеш чакхъяха еза.

КПСС XXIV съезда решенешкаe дIахо а социалистически яхье кулгалхер тоахерех баьча КПСС ЦК социнга хьежжа партийни, профсоюзни организацеш декхарийле я социалистически яхье кулгаладолга тоаде, яхье баьнарашa даьха толамаш массанега дIадовзийта, болхлой производственни культурно-бытовой хьалаш тоало, прогрессивни системагIа алепи талара дуккагIа гIишлошъераш юкъеза. Иштта кьа а хьогаш республикера гIишлошъеча организацей коллективаш 1972 юбилейни шера план тахан хьалха кхоачаш а еш СССР-ен Нохч-ГIалгIайчен автономен ах бIаь шу дузача цIейна сийленца вакъагIоргиедарах теша мегаргва.

Р. ГОЙГОВ,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома гIишлой отдела заведующий.

ТХА ИНТЕРВЬЮ
ТОРОНЕХ ПАЙДА ЭЦАШ ХИЛЧА

Укх тIеххьарча чаьл Еррисоюзни социалистически яхье башха дика толамаш дахарах «Чечингсельстрой» треста вIашгIа массехказа хьожаный СССР Министрий Советен ВЦСПС-и карара кара тела ЦIе байрах. Тха корреспондента Б. Костоева дийхар цу треста партийни организаце секретарагара Мищенко Юрий Ивановичагара гIишлошъечун Денна треста коллективо иштта наькъаной, цун балха опытах лаьца дувцар.

Цхьа бутт дIабахийтабац СССР-ен Нохч - ГIалгIай автономен ах бIаь шу дузача юбилейна сийленца накъабахара кьовсам лоаттайеча треста гIишлонхоша паччахьалкхен план тIеххоачаш ца еш. Цулуьа дикача къахьегаме толамашца накъабаьхнаб уж гIишлонхочун Денна. ГенподрядагIа гIишлой-монтажни балхаш дара ворхI бетта план 111.5 процент кхоачаш я еш, планал совгIа чакхдьхар 765 эзар сома мaьха балхаш. ХIаьта шоай низаца заданел совгIа ха цу юкъа чакхдаьхад цхьа миллион 201 эзари сома маьха балхаш. Соахка ворхI бетта чакхдаьхачуд 22.5 процентана шоай низаца даь балхаш 23,1 проценти дуккагIа да.

Укх шера дукха гIишлош хьалъяьй тха треста коллективо. Царех йоккхагIъараш я МагIалбика районе «Алханчуртский» совхозе 600 бежинa лаьрхIа хьалъяь помещени, Грозненски районе № 15 йолча шурий совхозе 3840 хьаканийна хьалъяь хьакхий помещени, шоллагIча совхозе хьалъяь 500 тонн чуйоала овощехранилище, хьал а даь эксплуатаце дIаенний 300 квадратни метр хула наха чубаха цIенош, кхийола гIишлош.

ГIишлош хьалъяьга дIайолa нах лоххарах, къахьегам Iилмаш дарда тIа вIашгIехьбаккхавех укх шера треста гIишлонхоша боргIа баь пайда 153 эзар сом да, хIаьта заданел совгIа — 73 эзар сом. Треста технико-экономически хьокхамаш тоадара доькъе хьинаре дакъе лоац тха рационализаторша а. Цар укх шера кийча я ць производства юкъейилъяча рационализаторски предложенеша производствана бIаь эзар совгIа сом пайда баьб.

Треста чуйоагIача эорлагIа ПМК коллективех хьинаре къахьегарца белгалъьнна я Висантов Мурат Закаевич керте латтача ПМК-921, Бархударов Игорь Григорьевича кулгалдеча ПМК-920 коллективаш. ГенподрядагIа цу шерино а планал совгIа хадачандаьх 433 эзар сома маьха гIишлой-монтажни балхаш, хIаьта шоай низаца заданел совгIа цар чакхдаьха балхаш 691 эзар сом чах болаш да.

Ши-шагIа хьахулаш дац уж къахьегама толамаш. Цун неггтердар да ткоай материальни наьхен ресурсаш оарцагIа а, цхьа оаха ткоай торонех бизза пайде ийбар, къахьегама оасарле лакхъе, болх дикагIа ьоаздa бирана дIаьбахийтара кулгаца деча балхашта механизаци яр.

Нагахь участок ях треста кроспособнагIа бод, бац бригадаш йоацаш. Къьоетта дукке а цу тайпара йола бригадаш ПМК-960 коллективе.

Тха трестова оарлгача ПМК-аш участкий коллективашка шера социалистически, яхь йоэрийай. Яхье баьнача болх дIа ишта бода, тIаьйца социалистически декхараш иштта кхоачашду тIаьнаш дааш тIаьъьерaм лоаттабу партийни профсоюзни организацеша.

Аккордно - премиальни системагIа гIишлонхошта алана толаро вIоагIа йоадо цу треста кулгалхоша. Нагахь коллегIача бригада пайда еша задани кхоачашйойла цунна хьожаш премия, хIаьта тIеххоачашйойла цуна хьежжа дуккагIа хул луш йола премия.

ДIаэо йодача хана нозда торонаш гуча а йоахаш доаланцaй толамаш тIа-тIа садоахаш сийленца накъадаха лерхI оаха СССР-ен Нохч - ГIалгIайчен автономен ах бIаь шу дузача юбилейшта.

ДИКА ЛЕР ЮТТ ОАХА

...бригадашта, сиплош цу шугардеш ба.

ГIишлонхой Ди дог гIоздоахача къахьегама толамашца дезду бригадерча гIишлошъераша. Хьалъетта йоалаш латт Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета эдана, ворхI бетта план 124 процент кхоачашъьай бригада. Планал совгIа чакхдаьхад эзараш сома маьха гIишлой-монтажни балхаш. Коммунистически къахьегама сийлен цIе эцара а чIоагIа кьовсам лоаттабу бригаддерча болхлоша. Веррига бригадe къахьегаш вар 24 гIишлонхо мара воацаче нарех цхьйттале хIинзалехьа коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIе эккхай.

Ши-шагIа хьахулаш дац уж къахьегама толамаш. ХозрасчетагIа болх беча тха бригада аккордно-премиальни системагIа доапи йбау. Цунна лоацйенаб бригадерча гIишлонхой материальни безам, дендара денга дикагIа, дуккагIа хилийта гIерт уж чакхдоаха гIишлой-монтажни балхаш, гIишлой материалаш кхоараш, цIенош доттаога дIабола мах лахбеш паччахьалкхенна эзараш сомаш пайда баьб бригада.

Тха бригада гIишлошоца хьинар ца кхоадеш доахача толамий лакха мах баьб хьамсарча правительствос. Бригадерча итт сага еннай Ленинсии юбилейни медаль. хIаьта шин сага еннай «Знак почета» яха орден. Цхьаннхья болало вац тха бригада дуккаоза а сийлен грамоташ, ахчан совгIаташ ца луш, къахьегама кьиддика тIа дIа а хадеш баркал ца оалаш.

Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча Управлене СМУ-5 бригадашта юкъе дьражача социалистически яхье хьалхарчарех цхьа моттиг а йоаккхаш сийленца накъьенай гIишлошъеча дезача денна тха комплексни бригада. 16 шу совгIа хa а бригадера болхлой дукха хувца ца луш хьинаре цо къахьета. Цу шерашка бригада гIишлошъераша дакъалаьцал итташ эзарлаш квартираш хьальеча, цул совгIа хьальяьй эзар моттиг йола яха школе, ялх берий беш, 880 моттиг йола интернат. Иштта цу юкъа хьалъяьй дукха общежитеш, цIай дIадIелош йола станца, Старосунжера кинотеатр. ХIанз тха бригада хьинаре къахьегаш я химико-технологически техникума помещени Нохч-ГIалгIай Паччахьалкхен университета корпуси хьалъеча.

Со бригадe бола беш волча укх 16 шера башха-дика специалисташ хьалхийнаб тха бригада. ДуккагIбараш гIишлошъеча [illegible]

Белгалбаьнна дика къахьегаш ба хамепщикаш Титова Вера, Титова Аниа, Руденко Тамара, Моисарова Вунш, Горин Григорий, Жамурзаева Сажа, кхьбараш. Царех хIаране сменин норманаш 135—140 процент кхоачашъю.

А. АВАНЕСЯН,
Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене СМУ-5 комплексни бригада бригадир.

Сурта тIа: Нохч-ГIалгIай Паччахьалкхен университета эданега хьожаш ба из хьалйотташ бола бригадера каменщикаш: В. Титова, А. Титаева, Т. Руденко, В. Моисарова, Г. Горин.

И. Панова сурт.

БАРКАЛ АРГДОЛАШ КЪАХЬЕГ

Репортаж

ХIара дийнахь оргадоалш хупалу кьоласа города МагIалбика сибат. Юа я хьалла а листта хьалхуьт нах баха керда цIенош, промышленни объекташ, берий учреждениш. Духхьал укх тIехьарча массехк шера шига хьалъяй дийнахьи-бусси 45 тонн мaькхи тайп-тайпара буккаши арахеца маькх ю завод, кхоаза вIаштIаръяь школа, «Фонтан» яха тика кIала йола 64 дезала лаьрхIа цIа, берий беш, бани, иштта дукха квартираш йола наха чуIе цIенош.

Кхы цхьаькха керда «дезалхой» хьалкхуош латт МагIалбике. Города юкъе горбыткомбината улуа хьаллеш латт бурувлеттарашта лаьрхIа цхьаза вIаштIара аь цIа. Лохерча этаже промышленни товараш духа хIамен доахха тика хургъя, лакхерча йиъ этаже 64 дезал бахаргба. Сентябрь бетта эксплуатаце дIадала лерхI из цIа хьалдеш боахкача ПМК-5 гIишлошъераша.

ЦIен цIураш, машинаш юхе а хьувзаш мошай цо чуйнна болх беш боахк чукьаьнаьа, ара, кор нaIар тIа, лакхе тхов тIа болхлой. Уж беорграш я кIанa бац ьнина гIалгIай кхалнах ба. Укхаза я МагIалбика бахача наха дика йовзача, говзача гIишлонхочун массехк ордени медали йола Бекботова Iайшета бригада. Бригадирелле болх беш ша дакийхача укх 8 шера бригадерча 37 сагах цо говзал дIаIомаьь ва 36 саг. Бешта вьнча, шай эргга говзал, хьалкхал дIалуш хьалкхебаьча нахах хьаь бригада а цун ер. Цудтаьа беркате ди цар балха толамаш.

— Iайшет духхьал укх балха хьалдаlaa кхалсаг я, — йоаь цун бригадерча къьнагIа, опыт йоаккагIа йолта болхлочо Оздоева Зайнапа. ДовгIачиттара вIинкхаре хейлена а зенайна сен хьалсташ къамаьл де а хов цунна. ХIаьта болх малла хала хиларах ноа къонаш яц из ше. Из дa тхона цих шнибо а, оаха из лоархIаш хилар а. Тхоай тхьамала тIехьа ца дика гIерташ оаха хьегача къахь беркат доал. Хьабе болх болча хана дийнахьара норма 125—130 процент кхоачаш ца ел ди дIадодан тха.

— Хьабе болх хилча, — ьнна белгалдир Iайшета, башхa болх бу участкера шекхвошнаш цун къахьегамах хьна дуваш ше латташ. Цу тайпара хацаш хинкаяц-м хIа йиш яц са, Iаи эвнах нийслу уж а, бакьда со а бригада болхлой а оарцагIбаьле уж вIалла хургIоацаш дIахха а лоацьем хьож. Из тха вIаштIехь а доал, хIанa аьлча гIишлонхой говзалах тха бригада членашта хьабе ца хоаш болх бац, шишша-кхоккха кхы дуккагIа а говзалаш йоахкаж хорех хIараних. Цулуьа оал се бригадах комплекс.

Хааб, шьоьа хоза кулг хеттаж бу хьалхаза шоай болх. Болх бешшехьа тха хаттарашта жоп дела, шоайла бег кхосса, кердадир дIа-юха дуаиа кхув цар. Цу тайпара чам болаш, безамо хьегача кьиво бIарг хьест. ХIаьта болхлой кIаьллуш оттийтац.

— Этажашкара этажашка дуал тхо. Дие, кхоь, шин цIенех латта лостам болаш хоаз ца квартираш я бурувлеттарашта кийчъяраш. Пенаэ йисача штукатурка еш, ийнангеш наIарашта бод, багоаш хьокхаш, кIараш тохаш шоай балхах чуйнна боалх гIишлонхой. Царех дуккагIбарий хьинар белгалдеш цIераш йоах са нийсъоста. Уж ба 4—5 разряд йола Халиева Кейла, Матиева ПIаьтIамат, Ханиева Миновсн, Гагакоева Лейла, Булгучева Тамара, Бокова Мади, дуккха кхиберaш. ГIалгIа доацаш а цIена а шоай болх хьабеш уж хилараа паччахьалкхен дезача совгIаташна, сийлен грамоташна, зачанна белгалбаьха нах ба уж.

— Аллха тхоаш дахача города гIишлош хьалъь Iеш тхо, йоаь Iайшета. Укх шера оаш хьалъяьккхий СовгIапчара шоза вIаштIаръяь школа, цул хьалха Горбаческова школа ечен наха чуIе дукха квартираш йола цIа хьалдечен гIо де аьнна йийха яа хилар са бригада. Цкы бетта де лаьрхIа хина балхаш цхьан бетта чакх а даькха бахкли ахчан совгIатa дахьаш цIадаьхкар тхо.

Шоай кулгаллочунна дагабуаьш, дуга хаттараш деш бар тхо цхьан долча юкъагIа гIишлонхой. ХIана а царех, цхьане Iайшет дIа а йийха хоа дIаарадрах тхо. ЦIар цIураш хьалтоахача лоалабаьча хIувкаца изоляционни балхаш деш, инзткъа мара бIарга ца гуш лакхе тхоьна тIа йоаля массехк кхалсаг. ХIаьта вокхаш лоха, цIен говзаьара назьаш нийсдеш, толадеш боахк. Кастта асфальт бала цхьалха дарга ков. Уж цхьаболча мaIaча наха а бIу къахьегабу, балхаш деш ба Албогачиева Мукъминатa бригада болхлой. Лакхача детIара денал йола, безамаш кхалсаг я Мукъминат. Кхетаду аьддига цунаш хьабеа атта йоаз боацалгa, дале а дз эшаш хиларе нир лу царна.

Ши-шай участке безаме къахьегаш боахкача болхлошта кхы новкъарле ца еш Iадика хьи оаха. Кастта укхаза беха ховшаргболча бурувлеттараша баркал ахаргдa тахан укхаза къахьегача кхалнаха.

З. ГАЙСАНОВА.

ГIИШЛОНХО-ВЕТЕРАН

Нагахьа санна шираче замалиа дена хьасала а зенна профессей эггара къаьнагIьар мaнгагIа я хьажа йолча сона хеташ, къаьнара немер гIишлошъераш оттаваргъар. Наха йоаскал, эстетически хазал телаш хьадорагIа цар кулгаш дуккача хана денз.

Цуя совгIa сага ваэцал, денал, сабар, хьинар еза гучадоккхача профессех а я из. «Хорхо ца наз. Ший онньа ца безараш юстарбоал, калише дуьхай отта хоарош, наза шоаш мел ца хеорои шайца бут.

— Иштта цу профессен ший вехара нинь хаттачерех ва Назранерча № 432 йолча ПМК мастер Албогачиев Исмаiaл. 1944 шера ваьралаьцaб цо гIишлонхочун сийлен никь. Цу хана денз хинчахьара хьама «дIаьга вала шийна нийцденнадар ьнина, эттагIа яр ьнина юстаре ца воалаш яь а совгIа из.

Кулг чIоагIденнад, опыт Iойнаd, говзал а. Цхьаволча цо... [illegible]

— Укх тIа а хьиаш болх хьабе мара бецаш ... [illegible] Исмаiaл. ... [illegible]

Хьал а веза моттигаш бIарг а теза ... [illegible] Исмаiaл. ... [illegible]

ча гIишлонхочун творчески хьакьал. Трелер йоаггIашьха гIишло еча хьатIайоагIаргйолаш хIама дагадехар цунна. Цо предложене елар бульдозерaца гIера Iочуъеаш гуйне цхьа оаргIуа Iоашьрбе. Из болх беш хула зен Iоа кIапаре вай аьнхача тайпаре материалаш хьалтIайоакаш хулари вIашдуъьол оттадир цо. Бокхе пайда луш хилар цун дагадехар хамега а атчента диллача. Из шоашта дIаоэшонъа а цу гIулакхе чIоагIа роаза аннача ПМК специалистеша, кулгалхоша бокъо елар мoттига чекка ца балх дIабоалабе, дьнна. СихагIа ургIаьз доладенар хозача йоккхача клубе, столове, хьача корпусий пенаш. Лакха оцена елар Исмаiала дьнча балхашта комплекс эксплуатаце дIаэца еча паччахьалкхен комиссе.

Дукха а Назрана цо хьалъяь гIишлош. Юртбоагаь техникумерча дукха деша-бытови корпусаш цун кулгеша ургIъаккхийтай. Неоар ннача ха берда йистере гигант — торадера доагIа бIаза хиа цIендо... [illegible] цо хьалъьяй, йоккхача районе цьаьнкха моттиг яц цо даьча цIенаша ная цу ца беша. Дуккха гIалат долаш хиляц цо беш боле боах.

Эггара белатанамагIа лоархIамагIа йолча гIишлошъечa моттигашка гу сона Исмаiaл. Укх денашка цун бригада ейра сома киргишваш ю завод хьалъеча.

Ший кьена город хоьзаш ва гIишлонхо - къахьегама ветеран. Балха лаккагIа разряд цо хьахха дукха ка а. СовгIаташа белгалбоах цун нинь. Дукха сийлен грамоташ, ахчан премеш, совгIаташ тийнад цуна. Царна юкъе Исмаiала эггара езагIа вот «За трудовую доблесть» яха медаль.

М. ЗАНГИЕВ.

УРАГЪУХ КОРПУСАШ

Дукха ц республико дахъ хIана Сухиарча XIX партсъезда цIерагIа колхоза хьалъер саьна йоккха а лоархIаме а объекташ, хьайбаш леладу комплекс а оаха уххаза хьалъер. Из мел лоархIаш болаш а хоарга дукха паччахьалкхено дIадаккийта лаьрхIача ахчнига хьежача а — 3 миллион сома маьха болх ба из. ХIана цхьайола фермаш чуйххала хIара яр йолаш 12 корпус ургI гIертъа уххаза, кхийола подсобни помещенеш йоахаш.

Газета дешарашта хоза хургда: чIоагIа гIехьадиксадар уххаза ду балхаш яр шу долалуча хана. Цул вIашагIа тха № 223 йолча ПМК бригадехоша сан Курбанов Гапец шн бригада хьехьошайяр уххаза.

Хов тоаца тхошта дьахашка оттадьш хаяд декхар долга: шу долалуш массехк бетта ца деш кагъагIадисар юхаметта а оттадеш юбилейни лакха декхараш кхоачашде деза тха.

Оаааш къахьегача укх бинь бетта дика ляр йитай наха уххаза. Кхы тIа а де деза балхаш юкъе а кхуьрьаш оттаьча графикаш дукха тIехлех тхо хIара бетта. Бокъонца хьалъетта тхошааш техкаш дIакъовлаш латт хьалкхагIа шу чакхдовлаш мара яргьяц яхаш хиана ико корпус, аьшкбетонаца тоадаьд ийнаш, массинахьа а кораш, наIараш дIаоттавьй. Ветонщикашта тIехьа ардакхa ийнаш тоха болабенаб плотникаш, отделочни балхаш деш бa штукатураш, маьлраш. Ер бутт чакдболаш хьайбаш лелакерашта дIалургъа оаха уж цка корпус шоай болх дIаболабе мара ца безаш.

Цул совгIа цу комплексе хьетIауха тIендакъаш дeкк оаха—, цу балдаша уэьа эзар гаргга сом дIадендийта дьынад — планал дуккагIа, Дикка балхаш даьд оаха кхо Iоаду отстойник еча а. Еррига цуя йоккха чо кIалар а оагIоника и доманта маркдаша аьндаб, цу тIа хьатIауха дикъ баллаб, дренажни лотокаш оттадьь. Уж балдаш деш я Курбанов Гаец бригада. Хьинаре къахьег гIишлонхоша.

ДIахо йодача хана де деза балхаш дуккагIа а халагIа а да. ХIана аьлча СССР-ен Нохч - ГIалгIай АССР-ен 50 шу дуза цIей доагIача тайпара деза дахара хьалхагIа оахаш тIанийцача социалистически декхарех кхоачам хилабац тхона. Шу чакхдалалца де дезача балхашта ховлен беш тхоашта хьожадаь хиначa 150 эзар сом ахчанна из массел кхы я Iотiатохийтад оаха тхоашта. Керда декхараш тIаюара хетаьча собрание дага а даьнна.

Седда садa болх бе мишта вIашгIехьдоал, аьнца хаттар дагIотта мег. Сай бригадах арга ва. Соц болх беш мел вола саг дуккхача хана денз гIишлош хьалъеча хьинаре къахьегаш хьаболгIаш а лакха говзал йолаш а нах ба. ХIаьта массехк сиеш специальность йоацаш саг а вац царна юкъе. Масала, Маликов Хьусеин Солумов Саид-Ахьмад духхьала дакха говзал йола плотникаш хинна ца Iеш дика арматурщикаш, каменщикаш ба. Шоай болх чакхбаьлча, а материал йоаш бисача кулгаш вIашка а дахне Iоховшац, кхадола балхаш де болалу. Иштта шоай гIишлошъерий профессий балхех дика кхеташ нах ба Курбанова бригадера бараш а. Царна юкъера Исаев Мама, Балаев Лечий, Шахбулатов Санда цIераш яха лоа сона хьаьтта, хIана аьлча шоай коллективе а балгалбу уж. Шоайла яхье ьнайа тха бригадаш. ТIехьа йиса цхьанена дац.

Цхьаьккха стимул а я тха къахьегама оасарле айеш (хIара бетта шин бетта боагIа болх бу оаха). Из фуд аьлча — тха производства юкъейоалаьй аккордно - премиальни хьисапе ала йола система. Хьалха сайна 8—9 сахьат даьча болабеш оаха болх — 5 даьнча болабу, хIаьта баьккханча тур а ца лелхаш. Цу тIа цхьабараш дуккагIа, вокхар хIенагIа бе а ца гIерташ массане а чуйнна хьабу болх. ХIара болхлочо 400—500 сом яц бетта. Цуд йоккхагIа стимул миштa хургъя. Тхона я паччахьалкхена а пайдана гIулакх ца цу тайпара алапий йийар.

М. ДАНДАЕВ,
№ 223 йолча ПМК бригада бригадир.

«СЕРДАЛО»

2 агIо. 12 август, 1972 шу.

Дика хоамаш

ШОАЙ АХЧАХ...

Республика районий колхозаша, совхозаши шоай счетах культура Дворецаши, клубаши, библиотекаши хьалъеш я.

12 объект я хlана хьалъеш.

Къьестта белгалъяха еза Сунженски района «Путь к коммунизму» колхоза Нестеровски станицан, Шелковской района «Красный пахарь» колхоза Каргалински яхача станицен хьалъеш латт 700 сага лаьрхlа культура Дворецаш. Керттера балхаш дlаьяьнна уж гlиттош ен йолу колхозий бригадаш.

Сакъердаме садоlарга юрта бохама къахьегаршан наьтта цхьаъгlойла культура Дворецашкаш, клубашкаш.

М. ПОЛОНКОЕВ.

Хьайбашта лаьрхlа

Урус-Мартана района «Гойтинский» совхозе хьайбашта лаьрхlа оборудоваш вlашагlйоллаш латт. Фермий помещенешкара хьелкхаш дlайоахаш, хьайбашта доьхкар дlателлаш, шура йоаххачу установкашта технически гlулакх деш, ишта ахмдола балхаш дерг да механизмашца.

«Сельхозтехника» районии объединении я уж балхаш деш.

Хьинаре къахьег механика Садулаева lальве кулгалдеча бригада.

Укх деношка ерригa оборудовании вlашагlъелла ягла бригада.

А. ТАРАМОВ,
района управлене госсельтехнадзора эмпенер.

ЧУЙННА ЭКЗАМЕНАШ ДlАЛУШ БА

Укх денояка массехь бlаь абитуриент ва Грознески мехкадьтта технимуме экзаменаш дlалуш.

Цириара конкурсагlа чакхваьнна 360 саг дlаэцаргва техникуме.

Хургболча студенташка хьехаш я промыслаш, геофизика, геологе, мехкадьтташ газан эксплуатаце, бурильщикаш, иштта кхыйола отделенеш.

Цlи яяра духьаларча техника отделении техникуме хьайбйла массехк шу да.

Укх шера 25 специалист ийнюр ну отделене.

Хlана чуйцл лаьрхlараш 60 саг ва.

Б. ЭСМУРЗИЕВ.

ДИКАГlБОЛА ПОВАРАШ

Кафе, столовки ресторанаш тресте чакхъяьлар «Республика дикагlбола повар» яха конкурс. Конкурсе дакъа лоацаш бар треста берамга поварш. Дац хlама коьаэ чам болашен кийчдарица, конкурса ерриге этапаш дика чакхъйаарца белгал а йоваш цхьоалагlа моттиг дьккхар воpxlагlча столове повара Шембелова. Хlаьта дуниа дукха тlехьайнсаьзр «Терек» ресторана повар Дудаева, по шоллагlа моттиг яьккхар. «Чайка» ресторана повара Тесивайга кхоалагlа моттиг кхьччар. Котбаьннарашта медалаши сочгlаташ делар, тlаккха иштта квалификаце разряд а лаккйар.

Р. ЯНДИЕВА.

ТlЕХХЬАРА КОНЦЕРТАШ

СССР-и Нохч-Гlалгlайчен автономии хьаль 50 шу дизара хетадаь республика районий художественни самодеятельноста коллективаша уттаду концерташ чакхдоал кхоана.

Кlиранийнаь Кирова цlерагlча парке гулбенпараш цьожаргба жюри хьежачуа тlехьагlа районий дикагlйолча коллективаш оттадеча концерташка.

А. ВЕЛИНСКАЯ,
культура министерства инспектор.

Оаха яздаьчун лерагlа

КПСС Назарен районна хьалхарча секретара Гостемирова беча хоамах:

«1972 шера 18 июле «Сердало» газета тlа «Письмошта мел хlама дац? — хетт оаха Назрени райисполкома председатенага Плиев Хьусенага» аьнна кепта а белаш «Сердало» газето кепатехз заметка укх шера 25 июле КПСС райкома бюро заседане йийцай.

Заметке тlа дуцаш хоачамбецарши долаш хиннa цилар баьда. Хаи-хинмахьа письмошкаш, жалобашкаш, заявленешкаш хьожара исленкома аппарата тlехьожам латтабе, делопроизводстера кхеачамбоацараш дlадакара даш шоай заседане дуца, хlаьта шой хаиназьа письмошна ца хьожарашта бокк бо райисполкома председатель нов. Плиев декларийла аьнa КПСС райкома бюрос. Иштта райкома бюро мо. Поневгара хьадийнар республикански кехайоцаш тlа дуцц критически хlамаш терал а деш редакциега хаиахьa мел дехьайтилга».

Дlадахача а шуэ хьалхарча а шерашка боахама ерригача отраслешка дика толамаш доахаш хьайоагlа Гудермесa района «Кавказ» колхоз. Масала, ...шера хlара гектара тlара юкъера лаьрхlача 24 центнер гуран кlа тlа чулора колхоза хьалхеганхоша. Иштта лаьна бе гураь а бlаьста а дlадеча цхьача культурай хьунпьаш а. Тlехьхоачашдар цхьайна продукци дениарен ...накхаьакхенга йоахарен ... а. Ну масалаша дагайт колхоза хьалхеганхой бохм бо деш болга.

СССР хьаль 50 шу дизара сейна лаьна социалистически декхараш тlа а йийца уж кхоачашдара теманг ... дlадахача шера гуралъе а. Ерtбоахада культураш дlаора кийче еш, уж дlаюви, цара тlадьорваш лоттабеш цхьаь колхозай. Цудукхьа дика йоала йоалалар гурaь дlадийна культураш.

— Май бетта тlадаьнача гураь дlадийнача жlиша бlаракьевача дег гlоадалар. Ластен дийн тlадала далаволдар ва. Тха хьалхе, гураь дlадийна культураш мешта яхе, лаьна дьуначи кхебара малагlа балхаш чакхдоах хьажа укхачa цхьача боахамашкарча специалисташа тlадьшица хlара гектара тlара кийцца тхьаь итт центнерал совгlа кlа дарга одар. Хlаьта оьха кхы а лакхагlа хьунхъам чуба лерхlар. Хlана оьдча хьунхъам лаккбара пайда ца ацаш, йиса цхьаьца резервах яр. Цхьабакъда, lаламо доладир ткопа дагалаьттар, доадир хьийга къа. Май бетта денз догlа дилхадац тха колхоза лаьттaшка. Хlаьта хови ма дий хlи ка бузача хана цун тlоадал мел вш. Цудухьа юкъера лаьрхlача кlа тlа центнер мара даланзар хlара гектара тlара, — йоах вайхоа керттерча агронома, СССР Лаккхьарча Совета депутата, Октябрьска Революца ордел хелачa Арсанбиев Ерагlе.

lАЛАМО НОВКЪАРЛЕНАШ ЙОЙЯ А...

Цо дийнар бакъ дар. Май бутт ... хана дени, Гудермеса района цхьацца йоахамаш ухлача моттигашка дикхадаь а, «Кавказ» колхое уллача воше догlа цхьа тlадам бенабац. Цул совгlа эртбоахама культураш кхеяра колхозашта доаха ю ду Каспийски фордагахьара дениа хьоахача бlайхача мохо а. Цудухьа йоакьалуш латт говзаьнел йола буц, гаьний гlа. Хlаьта а тlехьашка бoлац «Кавказ» колхоза къахьегамхой.

Шоашта могар, хов ду цар lаламо шоашта хьалхашка уттаю новкъарленаш дlаяха гlерташ. Халача хьадашка а района кхыча боахамашка чуйцачул дукхагlа да «Кавказ» колхоза хlара гектара тlара чудена кlа.

Иштта, lаламаца къовсаме баьина низ кхо ца бен шоай торонех биза пайда ацаш къахьегаш ба колхозахой боахама кхыча производствении участкашка а.

Хlанз колхозхоашта хьалхашка латтача керттерча декхарех цаl — lаи замалаьь чусоцадаь латтаргдолча хьайбашта тоьам хургболаш доакъар lалашдар. Из кхета а деш деррига а ду цар хьайбаш меца ца хилийтара.

Ялана тlа белгалъяьккха хиннаеце а укх шера эггара хьалха 300 тонн сенаж ылый подвалаш, Кхоъчагlлъяй ча lалашдара плаш. Хlаьта йола lалашъяра план кхоачашъе йисар 40 тонн мара яц.

Белгалдаьккха доагlа lалашъяь ерригa йола ча пресс - подборщиккашца тlювлаш а яь ферма коа хьалъеттаьлга. Хьалхара шу дац «Кавказ» колхозе цу методах доакъар lалашду. Хlаьта практико хьахьоах lалашдаьча доакъара хьомбара из лоардlама долга.

Йол, ча lалашдеш къахьетта дика хьахьийгар аргlаш дича трактора тlа болх баьча Акбулатов Гlойсолта, пресс-подборщика тlа болх баьча Умаров Хасус, аргlаш дара мастераша Хахаев Гире, Абдулкадыров Амин-Пашас.

Доакъар lалашдара кхы цхьаьяха торо а я тха, — йоах Арсанбиев Ерагlе. — Шекар доаккхача заводе оаха дlалургйолча шекара свеклана меттах жом лургба тхона. Юкъера лаьрхlача пхи эзар тонн хургба из. Цул совгlа бlаь тонн комбикорм а яцаргья.

Хlанз силос йолла болабенаб колхозахой. Силос, керттерча дакъе, 300 гектара тlа йоазагlа доакъара йийнача хьажкlаьх йолаш а. Хlаьта хьажкl йийна лаьргlа хий дуллалг лаьтташка дlайийна хиннa хьажкlаш алата йугай.

— Ялата а силоса а дlайийначa хьажкlий на метта дикагlа хьунхъам кхебара укх йоаххалац цаl мара дарба дац — цхьаддаш хий диллар. Хlаьта цу балха беррига низ дlалуш къахьегаш а ба колхоза хий деттараш, — йоах колхоза керттерча агронома.

«Кавказ» колхозан цун лоаллаха уллача Дагестана хьаьбоагlача боахамен цхьан Аксай яхача хи чура дулл шоай кхашка хий. Ваьча баргагlа 40 процент хих мара пайда бахкха бокъе яц «Кавказ» колхоза. Укх йоаьал эттача хана гектара хlезигa доагlа Аксай. Цудухьа, Аксайера хий хьадийла шоай аргlа тlаккхьаьчача цхьа минут ха зехьа йоа ца яра, хий дlа-хьа декъача суита юхе чаьтара теха, хий дуллача хена кхай тlа бийсаш йоах хий деттараша а. Дика толамаш доахаш шоаш кхо ца беш къахьег кхаща хий диллара балха йоккха говзал йолча 80 шу даьннача пенсионера Мусхаджиев lабдурахмана, Ясанов Тимерсолта, Амаев Мохьмада.

Иштта, lаламо шоашта хьалхашка уттаеча халонех ца яхераш, цара къовсам лоттабеш, йолча торонех биза пайда боаккхаш, шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдара дийн йисен ца къовсаш беррига низ тlабахийта къахьегаш ба «Кавказ» колхоза болхлой.

М. ХАМАТХАНОВ.

Малашб ираз дараш?

Нохч - Гlалгlайче бахача дукхача нахд юкъе чlоагlа дайъжал «Спортлото» ловзар. Цудукхьа, Грозне тираж хургйилараx хоам хьича денз из ди тlакхачарга чlоагlа сатувсаш бар Грозне бах нах. Хьатlакхаьчар из ди. Цкъоалагlча мaц цlерагlча беша вахамара зал хьелйиззар тираж хулача баьккача города къахьегамхоша.

Сцена тlа ба тиражони комиссе членаш: Социалистически Къахьегама Турпал, СМУ-4 каменщикий бригадир Ш. Хаджиев, Советски Союза Турпал, «Красный молот» завода мастер А. Иодис, «Главспортлото» йоккхагlа йола инструктор Р. Я. Вамбург, ДСО «Спартак» Центральни Совета массехазара чемпион, СССР спорта мастер Г. Бутенко, Госбанка Нохч - Гlалгlай республика конторa управляюща заместитель Ш. Межидов, г. Нальчикера интернатаа спортивни школа директор, СССР спорта мастер А. Кодсоков, комиссе бехктокхама секретарь, «Главспортлото» инструктор В. И. Кудряшова.

Тиражин барабани чу lочуйохи бурилгаш. Цар тlа лат цхьаннагlара шоаткъа кlоанега кхоачалче йола цифраш. Вlашагlахийттачa нахага хlора бурилг вlашагl а яьккха хьа а хьокхаш цхьацца чутоьс уж барабане чу. Цул тlехьагlа хьатlоотт эггара «бехктохкам» ха. Зале вlашагlкхийттача бlаьш болча нахах ялх саг ва «ираз» бурилгаш хьалъяьккха езараш. Малашб уж? Из ховргда. Сцена тlара зале дlакхос цlе бурилг. Из хьалаьцачо йоах эггара хьалха барабане чу кхоьяа бокъо.

Эггара хьалха барабане чура бурилг яккха бокъо йоаих горпищеторга № 56 йолча тика кассира В. Худенкос. Барабан кхоста а йийа кегаю цучура бурилгаш. Тlаккха, Худенко бе йоал кlай шар. Вlашагlйолх цо из. Хьахьокх залерча нахага. Из я № 10 (академически гребля).

Цул тlехьагlа цхьацца воалаш сцена тlа боал советски эскаре гlулакх деш вола Ю. Чумаков, «Спортлото» приза йолча велогонке котало яьккха СССР спорта мастер А. Киркин, РСФСР заслуженни артистка М. Айдамирова, № 3 йолча ГПТУ дешархо Б. Шепелов, химкомбината аппаратчик А. Чумаков. Цар яьха ираз дола номераш из: 44 (фигурное катание), 38 (стрельба из лука), 42 (тяжелая атлетика), 22 (коньки), 10 (буер).

Тираж чакхъяьккхачул тlехьагlа тиражни комиссе председатель К. И. Ивченкос «Спортлото» Къилбаседа Кавказ зональни управлене цlерагlа баркал аьнар ловзаре дакъа лаьцараштев тираже дакъа лаьцараштев.

Цул тlехьагlа концерт хилар.

М. РАШИДОВ.

СССР хьаль 50 шу дизарга БlАЬШЕРЕНАШТА ТlЕХБАЬККХА ГlА

Гlалмакховчаьа бела а къежаш дуъи цхьан сакъердамеча хlамах. Цхьа пхи шу хьалхагlа цу автономии республика столица Элиста хьаьний — дикагlбола хьайбаш лелладараш тlаьдаш яр. Царга дlахьокха лаьрхlадар революци хlалехьа доьдан лелладаьча пайда эцаш лелла кьахьегама кечалаш, цун быта предметаш. Ший тайперча выставка эггара керттера экспонат хила езаш яр кибитка — цьцуна делар хьалхийна че, цlа. Цхьабакъда, республика масса чоlагlара лахарагlа корлаизар из. СССР ерригача хьалхашта доазув а хиина дlаьттачa 1917 шера Октябра тlехьашкахьа йисер из...

Дукха доккха доацача гlалмакхой халкъа дукха бlаьш шераш хьалхагlа дара хьадлагlаш дола истори йоалхашен массе тайпараш да. Дий бlаь шу гаргга ха хьалхагlа архьара тlа а баьхна, Волга лохолешашка бaха хайша гlалмакхой шоай мукъагlа Российски лачaхьалкхена юкъебаьккаб. Цо фу хоададачара кlелхардаьккхад гlалмакхой халкъ юкъерча бlаьшеренашкарча гlаьрахоех. Цхьабакъда, Россе пачхалъе строй йолча хьалхашка бокъо йоацаш хиниaб гlалмакхой, цхи тайпара эксплуатаци тlалаьттай цара: пачхьaн моттигерча феодалаш хьал лаьрийх озгlоаргахьара. Сийлахь - йоккха Октябрьски социалистически революци йоалача хана Россе эггара тlехьайнсача хьамий йисеэх цаl яр Калмыки.

Гаьнна хьалхагlа лела гlалмакхой аренашка кьхай «Джангар» яха халкъа эпос — Бумбе яхача ираз бархатен башха - дикана мехках дола дувцар. Бlегlнгех яь кибитка доахаш лелачеьн цхьа цаl мара йоаца тдов - кlийле хинлача шерашка дагалацаб беррига дах вежарий хилараx бола, хьан сан аьнна хlама доцаш боле из хоза фаьлг. Цхьабакъда, фаьлгаш цийцарий фаьтаза мел йоккха хинаьл а. тахан бlаргагуча хlамашка, социалистически строй котъьнача Калмыкега кхаьчача хьадага кхача гаьча ханнай ца.

Сийлахь - боккхача Октябрьски ... эксплуатаци дlаяларах, деррига къамаштен народносташтен юкъе бокъонца дола вошали цхьатара бокъонаш чlоагlйар «Къаьнарча дунеyна, — яздаьд В. И. Ленина, — къамаш тоlадаь доахкадача, къамаша споцийна доахаш лелаьдьа а къамаш хийрадьехарча дунеца дуцкьола болхлоша хьелттаду массе къаьмах болча къахьегамхой цхьогlо йолаш дола, а цхьайна а эзабезама а кlеsnг - дукха а саго саг воацаьзара а моттиг йоацаш дола мерла дуне».

Советски lедалца цхьана декад ца дуне гlалмакдой лоснашкo. Из дьеначa хьалдарча шерашкa я дена. Ленина кулг яздинна 1920 шера 4 ноябрерча декретагlа Калмыки автономии область, цул тlехьагlа республика а хинна дlаьттар. Дукхьахьа шийй пачхьaлкхел кхьчаь гlалмакхой халкъага, СССР дlоэонел чухьа реальни а хиина дlаьттар ираза хьакъехьа цунна дагадьлар.

Долла хlана маьлонца денз дlадолале дезаш хилар цу аре республике. Масала, революци хlалехьа берригача 150 эзар болча дукха бlаьш километраш дlа-юха бахкачa наха лоарлаш вериеэш а аьь лори тхьаь итт фельдшери мара кхоачаш хинкадац. Тишача тхьаь итт школе леташ хиннарац баьиа леларий воркl бlаь гаргга бер мара хинкадац.

А, хера Калмыки хьан шурий тратолаши сигаленга кхоачаш гlалаш хиннача Бумбе хьасапен пунина тарен йолаш. Хьалхагlа къовстас эзаш яр хьалхен цу цхьан хаина чоалханен проблема: дьнина леларашта цхьан метте бахар lоховшера новкъостал дар. Хlаьта цу гlулакха — цах бахе керда моттигаш хьаяр, городаш хьалъяр. 1930 шера Элиста яхача юртах город яьй — гlалмакхой истора чухь эггара хьалха. Кlайча тхох детта цlенош, асфальт йилла шера улицаш, хьу сапна латта телевизионни антенаш, аьрнна дlаьра яьара латта гlишлой аренаш — дукха хlама дуьце йиш яр цу къоначен чlоагlа дегlайоагlаш латтачен городах. Алкха укх тlехххьарча шерашка укхаза дlаеннай пхи эзар совгlа квартира. Тlо маькхо, машинкаькхо, хlанзарчарех йолча аэропорто ювзайолийт республикеш цун столицен Советски Союза ерригача районашта.

Хетаргахьа, дунен тlара лаха хала да Калмыке санна халкъа вахаре сеиза йоккхай эргалош хиина мийнит. Укхаза наькъ лоlамагlа хьмметтел лаьттан сибат ше а хувцаденнад. Гlалмакхой аренашкарчи товдеккача lуламта нийса массеэра белгало я бlарга кхоачa дала ялатий кхац, башха - дика хьайбаш помещенеш, кхашка декха хий ухача саьргарий шера сеть, йоккхий заводской корпусаш бурувдетта рыикаш.

Хьаэцаргlа вай хьмметтел юрта боахам. Цун лард — хьалхагlа а санна исхали ду тха доаккхуж леладарн доахаш леладара. СССР-е дитиъача аппах яь хlара йиьлагlа йола хостом гlалмакхой тхах я. Хlаьта доаххаш леладара дешашта йолча Гlалмакхой lилма - тохкема институте болхлоша хьадаьха доккхаз фуно тел «новкхаве» аьна цlи тхьли, СССР-е меттел, цун доаконел воаьлг а чlоагlа хоаттан дола дулх.

Нагахьа санна массехк иттам шераш хьалхагlа Калмыке алат арахьара тlакхиньа хиннлале а, хlонз из республика юе а шортта кlа доаххачарех цаl. Алкха укх тlехххьарча итт шера шоаткъаза хlама хиннадац аьина дукхагlа хиннад укхаза дlаду лаьттан. Гаьнна хьалхагlа денз хьалоаренашка доахал гlола бьнна лелаш лиийиарий берашн берий берашц мишта дах, фу деш да хьахвохкаш йолча массехк цифра.

Гlалмакхой АССР Министрий Советерла Госплане цlераш къхар сона хьалха аренашка гlолла бьнна лийинарий берашн берий берашц мишта дах, фу деш да хьахвохкаш йолча массехк цифра. Совхозни производстве болх беш 30300 саг ва. Промышленносте — 11500. Гlишлошьча — 12600. Уьахhlено лораечен социальни lалашоней — 5700. Просвещени культуран дакъе — 10500. Хlаьта Калмыкера эггара къонагlа йола професси — мехкадьттен газан доадачун яр я. Хlанз укхаза хьайийллай мехкадьтта, газ, газоконденсат йоалла 24 моттиг.

...Гlалмакхой халкъо дий бlаь шу гаргга ха яьккхай дикагlдола вахар, бий-бац ца хоаш бола Бумбе мохк лоацаш аренашка гlолла дьнина лелаш. Цхьабакъда, Октябрь котбаьнначул тlехьагlа советски лаьттан тlа мара шоай къахьегамца, Советски Союза вежарашха долча халкъий новкъостала мара дагадьлар кхоачаш а дьь дlаоттадьяа гlалмакхоша.

Петр ГОДЛЕВСКИЙ,
АПН корреспондент.

Гlалмакхой аренаш... Астраханси областарча доазон тlа шоай массаэра пейзажаш — гlомараш а бархнаш а йолаш йола а ассален донага йоал уж. Цу зона Каспийски форда юххерa тейачa моттига лаьттан чевапа шукка ха хьалхагlа дена геологий чаркаш тlаьйлайв. Хlанз мехкадьттан надэк запасаш корайо укхаза. Эрий аренашка хьалъеттай бурувдетта вышкаш, сага беркатерча къахьегамо эргалъиний цигата нахача масача арен пейзаж.

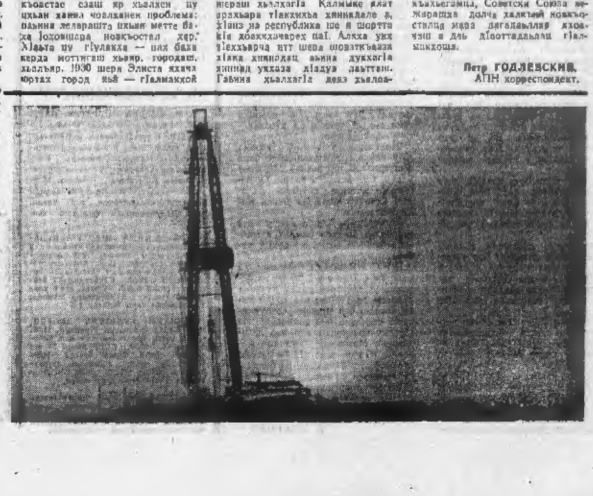

СУРТА ТlА: гlалмакхой арера бурвьйй.

ТАСС фотохроника.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ЛАОС. Аьттоьна тlом бу НОАЛ патриоташа, «социальни низий» бlуна ниэ болаш хlамаш а еттаи.

СУРТА ТlА: шой цхьан аскарца тlеи тlаьра хьал дуцаш ва инарал Сингапо (аьттехьа), НОАЛ лаьккхьарча командованеи член.

ВИА — ТАСС сурт.

ХОАДАМБОЛЛАШ ХАРЦАХЬА ЛОАРХl

НЬЮ-ЙОРК, 10 август. (ТАСС). ООН. Секретариато ООН Генеральни Ассамблея официальни документ а лоархlеш дlайоаржабай «Кхыча мехкий представительствеш лоравен цар персонала хкерамале lалашъярен хьакъехьарча дешах йола предложенешь. lеча моттигерча мехкецарна Вlашагlхийттача Штаташарча бувзамашта йолча ООН Комитета кийчдаьд документ.

Комитето хоадамболлаш харцахьа лоархl цхьайолча представительствашнтен персоналан низаш лари цар помещеннешта духьала кхы тайпа зуламе гlулакхаш леладарах, уж сацадар духьа, цу тайпара гlулакхаш леладара бехке бола нах лувцилга, суде дуьга суд елга а юкъе лоацаш, чакхдаха мел доагlа гlулакхаш чакхдахара тlаьбех США, йоах документа тlа.

Комитето США иштта тlахьейхар ООН-е аккредитировании йола представительствашн цар персонала тешшаме лорадга lалашдеш йола законодательствашн йоагlаш йола положенешi тlаэцилга сихдара.

ООН Комитето дlадийхар ООН-нашна ювзаенна йола функциш правительствашa хоачашьяра шоай гlулакхашна новкъарле ен йолча организацей хьакъехьа да дезар делга.

ИНДЕИ ПАКИСТАНЕИ ТlЕМА ВИКАЛАШ ВlАШАГlКХЕТАР

ДЕЛИ, 10 август. (ТАСС). Тахан Сучетгарх яхача моттиге (Штат Джамму и Кашмир) шин махка юкъе гlолла додена дунен халкъашта юкъерча доалон тlара шинна а оагlоно шоай бlу тlехьашкха бlаккхара плана детален кийчъе а Джаммук Кашмирен бола нахь тешшаме чlоагlа хилийтар о духьа вlашагlкхийттаб Индек Пакистанои тlема командование викалаш. Инде викал — инарал - лейтенант П. С. Бхагат, Пакистана викал — инарал - лейтенант Абдул Хамид Хан.

Моттигерча кепайоаззоца хетачох. Индеи Пакистанеи тlема викалаш вlашагlкхетаро тешал ду вlаши юкъера гlулакхаш дlаоло моттlагlдоахаргдола хlама мо доац шаьрле а оагlув хилара.

КЪАЙ ЛАГlА

НЬЮ-ЙОРК, 10 август. (ТАСС). Вlашагlкхийттача Штаташа шерду Лаосера къайлагlара тlом, конгрессагара цхьаккха мукъа боацаш американски халкъа къайлагlен беш бола тlом, каду «Уорлд» яхача журнала тlа Миссури яхача штатагара волча сенатора - демократа С. Сайлингтона.

Сайлингтона хоам бу. Лаосера тlом къайлабаьа правительствегlерте а, американски эскарца, цу дакъе «В-52» яхача самолеташ а, 1971 шера Лаосе сигал гlолла разведка ярае бомбаш чуеттараш шукхаза цига яа хиларах.

Центральни разведывательни управлене чотах лелаю тхьаь итт эзар саг юкъе вола лаосски масонаш подразделенеш, белгалдаьккхар Сайлингтона. США-с иштта ярда а тех, lома а бу Лаосе территоре тlара таиландски бlу хlаьта дуьга шера дукха совгlатанашагlа доацеш 100 миллион доллар а хода.

Нах боьра бехке яр — йоккха компани

ТОКИО, 10 август. (ТАСС). Промышленностера арахьача бlехача хlамаех хьадаьнна доьхаж хих кхетар бахьан долаш хьейнача лаврех Тояма яхача городера 10 совгlа саг валара бехке яр «Мицуи» яха компани я. Хьй бlехдарах Тояма беррига цамоеш хиннараш 500 гаргга саг ва.

Цу тайпара решени яьй тахан Нагоя лакхарча суд 1968 шера денз дувцаш латтача дешах лаьца. Судо компани декхарийла яьй цамогаш хиннарашта цар дезалойтен компенсаци дала.

ЛОАЦЦА

БУДАПЕШТ, 10 Венгерски пачхьалкхено хадданза йоакхо ю бицаьа цахи социальни lалаш ерам медицински гlулакхаш даран. Цу гlулакхашта укх шера дlахецаш lалаьнато духха ахча да — 47 милд. форинт, цашта кьача итт шу хьалхагlа дlадаккхийта хинначуа шоаза хlана дац аьнна дукхагlа. Цхьа миллиони за миллионе совгlа саге нецаш тайтайпара пособешин ийду. 640 эзар дезала пачхьалкхено долаш пособеш тех.

ХАНОЙ, 10. Къулбехьен Вьетнамерча мукъаьлхача районашка революционни lаьдалашн чlоагlа уйла тlайохийт болача нахьа дешйра дикашта.

Цкъара лаьрхlача хьакхаьчачохь, апрель, мае, июне керда мукъаьлхача районашка 1900 класс йиллар 3500 дешархочоа. Преподавательски кадраш кийчъяра лоацца хана курсаш яхе. Курсаш йистеьлача 500 саго хlаинзе а болх дабола.

Иштта вlашагlъехкай боахкагlчара дешар кьба дукха цуккараш а.

НЬЮ-ЙОРК, 10. Израильски вооружено сецийтац lарбой пачхьалкхенашта дукхьала гериза низаш лелаю кхераме провокаци, цу тайпара Гаргарча Мляхбоене кхолкам чlоагl а беш. Израильско-сирийски секторе ООН зонбоахараша бlаьца аргlанарча хоама тlа белгалдоакkx, лакха 7 августа израильски герзашнарча низаш Сире территоре тlарча гlоралаьтта шоаза пулеметаш йийтта хилар. Зонбоахараша израильско-ливански секторера бахча хьама тlа йоаз, массеэх ди хьалхагlа Ливана доазон сехьа аьнна израильски эскара подразделенеи хlанз ливански территоре тlа латт 200 метр хlаарга чу а ена.

ООН зонбоахарий доклад Кхерамзаьи Совета официальни документаш а лаьрхlа дlадоаржадаь.

ГААГА, 10. Нидерландий премьер-министра Б. Бисхейвела хьалхайкадаьд аьттехьарча 4 парте вицалаш юкъе а болаш керда кабинет вlашагlъелла хилар. 3 кlира гаргга ха хьалхагlа йоласпа правительствении кризис Бисхейвела хьалха хиннача кабинета шин член бюджета проектана рази ца хилараx отставке эхар бахьан доаде яр. Ший гулакхен бюджета цу проблемагара дlадолале дезарга кердача правительства я.

БЕЛГРАД, 10. Югославие боехача толамца чакхъяьлар «Лезгинка» яхача Дагестана халкъа хелхара Пачхалкхен ансамбла гастролеш. Ансамбла 30 концерт оттадаьд Белграде, Загребе, Любляне, Титограде, кхыча городашка.

ДАККА, 10. Бангладеш правительства хьалхайкадаь йохьа нехий ерам а тlехьа частни страховой компаниеш национализаци йо пачхьалкхени йиь страховой корпораци хьаяр я. Из гlулакх частни доалахьеша национализации яра хьакъехьа хьадагlа тlайийна хиннача правительствении векретарга яьхих чакхдоахкаш да.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙЧЕН ФИЗКУЛЬТУРЕН СПОРТИ

Дерриге советски халкъо 14 августе дездy физкультурника Ерригсоюзни ди — къонаха, хоьалла, низ барйин могашаллин цІей.

Укх шера физкультурника Ерригсоюзни ди дездy КПСС XXIV съезда решенеша дегаза урлатталдаь СССР хьалха Нохч - ГІалгІайчен автономин хьакхайкхина 50 шу дизара къахьегамхой дикача гІуллакхашца кхьъаболхача хана.

Советски Іедал шераша маседа долча дахьъе йоазарйоашш тоаенна хуцаенний Нохч - ГІалгІайче. Цунна цхьана дикка дегІаенний вай республика физически культурен спорта.

Нохч - ГІалгІайче 245220 физкультурник чулоагІаш физически культура 723 коллектив я болх беш, царна юкъе я 9274 кхалсаг.

1971 шера республика дуккхача спортивни разрядех 73207 спортсмен кийчнир, царех цхьоалгІча разрядах — 531 спортсмен, 64 саг мастералла кандидаташ я болаш. Цу шера 24 СССР спорта мастер кийчнир.

Бокхха теркам тІабодийт республика спортивни организацеша кагирхой низ болаш хьалкхебира. ХІакка республика болх беш 14 берий кагирхой спортивни школа я. Цига ухаш 5070 саг ва. ДІадахача шера цу школашка спорта мастералла 5 кандидат, цхьоалгІча разрядах 66 спортсмен, кхьоалгІа разрядах 1820 кагирхо кийчнир.

ХьатІакхуш йола къона тІехье дешара кхетам лакха болаш а физически низ болаш а кхеяра боккхача лоархІаме я юкъера образовани лу школа. Вай республикерча спортсменех 12 эзар къона физкультурник школашка деша вагІа. Цудухьа, бокхха теркам тІабохийт укх тІеххьарча шерашка школашкара физкультура болх эргабаьккха тоабара. Берий - кагирхой спортивни школашка кхуаш боагІараша спортивно - оздоровительни мероприятеш дуккхагІа я. Берашта дукха деза дIкъа ловзаш дуккха бараш юкъе долха ловзараш — «Тlоапска бургаш», «Доше, кан», кхыдараш чакхдоаз.

Иштта бокхха теркам тІабохийт укх тІеххьарча шерашка физически культурен спортах лакхаче специальни дешара заведенешка. ХІанз вузошкеи техникумашкеи физкультурен спортен дакъа лоацаш 12540 студенти дешардом ва. Цу дешара заведенешка СССР спорта 4 мастер, спорта мастералла 149 кандидати цхьоалгІча разряда спортсмен, дуккхача кхьча разрядех 3000 спортсмени кийчнаьй.

Дешара - дешта городе меттал юрта а социально - экономически лоархІам хиина дІаотташ лоаттабеш физически культурен спорти. Вай республика юрташка 46289 физкультурник ва. Гудермеса, Сунженски, МагІалбика районашка хІара шера дуккагІа хул физически культурен спорти юрта къахьегамхой вахара юкъехуьйла боахамаш. Масала Грозненски района ЦхьоалгІча май ЙеррагІа колхоз (председатель нох. В. С. Вьючный). Юрта боахама продукташ паччахьалкхенга йоахкара плаи кхоачашьярна цхьана цІаккха а теркам лаьгІ ца беш дегІахуьйла укказа физически культурен спорти. ТІеххьарча шерашка колхозо хьаьъдьй стадион, республике эгара хьалха кьахозни спортивни зал. Тайп-тайпара спортивни секцеш я колхозе болх беш.

ХІанз вай республика юрта къахьегамхой вахара дуккагІа юкъейоацІа физически культурен спорти. «Урожай» яхача республикански спортивни обществани чуйоагІа физически культура 180 коллектив. Царна юкъе дакъа лоацаш ва 46 эзар саг.

Вай республике физически культура дегІайоаллаяра доккха дакъа лоац ДСО «Динамо», «Трудовые резервы», «Труд» яхача обществаша. Цу организацеша тайп - тайпарча формаех шерра пайда эц ма хулла дуккагІа кагирхой, боккхий бараш, дукха къахьегамхой физически культурана юкъеозара.

Физически культура дегІайоаллаяра, болх дика лел № 2 йолча профессионально - технически училища физически культура коллективе (коллектива Совета председатель Я. Г.-Сарсикин). Спорте дакъа лацара мел эша хьалаш да укказа. Дика спортивни зал хьалъдьй, спортивни майдаш я. Физически культурен спортиз дегІайоаллаяра хІара шера ирак тІеххьоачайгІю училища-коллективо.

Дика хьиккхамаш гойт пожарни охрана физически культура коллектива (коллектива Совета председатель А. В. Щербеко). Укказа спорта мастералла 3 кандидат, цхьоалгІча разряда 8 спортсмен, кхьоа разрядех пхи бІаь спортсмен кийчаьб. Республике эгара хьалха специализированни стадьон лий цу коллективо.

Дика гІулакхаш карагІдуьйл физически культура дегІайоаллечы № 2 йолча теплоэлектроцентрала физически культура коллективо (коллектива Совета председатель Н. Кязинов). Дика вІашІтІехьбаьккхаб къахьегамхошара физкультурно - оздоровительни спортивни болх. Хадданза болх беш я спортивни секцеш.

«Родина» яхача совхоза физически культура коллектив «Спартак» яхача обществе хьалхара моттиг лелаеш хьайоагІа. Общество эррггача мероприятешка дьннаре дакъа лоацача цу коллективо хІанзале кхоачайрдьл укх шера план-декхар. ГТО кердача программанна юкъехаза 200 совгІа саг.

Нохч - ГІалгІайчен физически культура организаце Российски Федераце хулача яхьашка дакъа а лоацаш еррига хьанийцача а къаьст - къаьстача а спорта доакъошка дика толамаш а даьхад. РСФСР Министрий Совета физически культуран спортен комитета кхоъ Сийлен грамоти я яьккхей. 300 эзар сагагара 500 эзар сагага кхаччалца нах бахача городашта юкъе хиннача яхье шоллагІа моттиг яккхарах РСФСР спортивни комитета Сийлен грамота еннай город Грознена.

Физически культурен спортен дакъа лоацараштa лаьрхІа республике 10 стадион, 209 футбольни майда, 702 волейбольни 284 баскетбольни майдаш, 209 спортивни зал, хьалха малара ударашта наькъаш, яйгача атлетике дакъа лоацараштa 563 тайп-тайпара сектораш я.

Республике штате лоархІаш боалх-беш ва физически культура 1012 болхло, цул совгІа доккха актив. Массови спорт лакхарча классех бола мастераш кийчбера лорд я. Шератара-шерега дукха гІа низ болаш латт Нохч - ГІалгІайчен спортивни организаци. Городаш юрташ спортсменашта кхы а дукхагІа хаараш дІа гІулакхаш.

ТІеххьарча шерашка СССР-ен Российски Федерацен гимнастани классически а, вольни а стилах кІалтохаргах латараш кийчбеча центрех цаІ а хиина дІаэттай вай республика. Хадкъий юкъарча классах вола шиъ мастер кхераьн республика физически культура органазе. Уж ба спортивни гимнастика 1970 шерара дуней чемпионка, Европа чемпионка, Европа кубок лелаю Турищева Людмила, классически кІалтохаргах латаш хадкъий юкъарча яхьалка массехказа котвеннар а призаш яьхар а Давидян Нельсон. Царна юкъе ва 1972 шера классически кІалтохаргах латаш котваьнна дуней Европан чемпион, СССР спорта мастер Давидян Олег, СССР спорта мастер Хасимиков Салман, дуккха кхыбараш а.

Ала деза, из дерига а шоай низ а хьинар а ца кхоаеш болх беча тренерий баьхах хьахнина беркат хилар. Царна юкъе ба СССР заслуженни тренер В. С. Ростероцкий, РСФСР заслуженни тренер Д. И. Багаев, тренер И. Кодзоев, Н. Осташко, кхыбараш.

СССР-ен РСФСР-ен центральни обществий тайп-тайпарча яхьашка дика хьокхамаш гойташ дакъа лоац вай волейболисташа, гандболисташа, тяжелоатлеташа, велосипедисташа.

Марте дІайолаенначa ГТО кердача комплекса юкъе дакъа лаца старташка айттаб республика эзараш физкультурникаш.

Физкультурен спортен дегІайоаллайра дерриг низаш оарцагІдаьхад республика физкультурникаша КПСС XXIV съезда решенеш йиза кхоачашъяра.

М. МЕСТОЕВ,
Нохч - ГІалгІай АССР Министрий Советерча физически культуран спортен комитета воаккагІвола инструктор.

Къона футболисташ

Республика дІайийзай тха къоначa футболистий «Сийг» яха сборни команда. Йоккхача говзалца, кре, технически ницкъа, творчество оарцагІйоахаш ловз бераш.

Дукхача шерашка деиз ун Іомабеш царна шийй опыт дІалуш хьоагІа тренер Наьсар-Кертерча школера физически культура хьехархо Алиев Салман. Езавлийтай цо берашта из спорт, дІайовзийтай цу ловзара кхайленаш. Дукха къахьег Салмане теоретически знанеш царна яла гІерташ а.

Иштта кийчдаь стадионе тІа даьхача бераша котаве ца воалаваш нагахьа ловзар чакхдалийтац.

Дика дІадоладаьд цар «Тlоарске бургаш» яхача призе лаьрхІа деш дола ловзареш а. Къоначa наьсаркоша шоай старт дІайолайир ловлаелa уллача Сунженски района къоначa командаца вІашагІкхетарца.

Хьал а гІеттaш тІоераш деттар трибунаш тІа бахІача сунжашкаша Наьсарерча спортсмений сий деш. Хова, тойна, атта ловзар уж. Кхо бургаш чулькхар цар фусамдаьй кошанаІарех шоашта цаІ чу цо тоханаш. Цул тІехьагІа футбольни майдан тІа хьннача доккхагІа долча берий команда а из счет йолаш чакхдаьннар фусамдаьшцара ловзар.

ШоллагІча дийнахьа вІашагІкхийттар наьсархой эгаре калагІа лоархІача Урус-Мартанерча футболистацца. Счет 4:2 йолаш цара а котбаьлар уж.

ТІанкха юкхера а вІалле ца эшаш хьайоагІача Грозненски района командаца дулхьалъетта боаш хилар сийгахой.

Ловзаро хьаькхилар тха спортсменаш сика лелорга а техникага а диллача шоаьца ловзарея дукха тІех хилар. Счет 4:0 йолаш котбаьлар наьсархой.

Иштта хинь а бaь финале вахай тха къоначa футболистий команда.

Д. БУЗУРТАНОВ,
Наьсарерча ДСО райсовета «Урожай» обществе председатель.

СПОРТ—ВАХАРА ЦХЬА ДАКЪА

Спортивни болх дикагІа вІашІтІехьбаьккхача районех цаІ я Науреки район. «Урожай» районни обществе чуоагІаш пхи эзар совгІа физкультурник ва. Спортивни кийчо дика йолаш ба спортсменаш. Царна юкъе ва СССР спорта ши мастер, цхьоалгІа разряд йола тІкъаь ворхІ, шоллагІа разряд йола веитІаь пхиъ, хІаьтта тайп-тайпарча разрядех ворхІ бІаь совгІа спортсмен.

Бокха теркам тІабохийт «Урожай» обществa кулгалхоша районa спортсменашца ГТО комплекса нормативаш дІаялара. Цу хьакъехьа дика толамаш даьхад физкультурникаша хІанзале. 487 спортсмено кхоачашьйй ГТО комплекса нормативаш. Иа болх деттІа чакхбаьккхара доккха новкъостал ду 207 судахочо, инструктораша - общественникаша, школай, физрукаша.

Укх шера юкхье районе чакхьаьккхай СССР хьаьни Нохч-ГІалгІай автономи вІашагІъеллаи ах бІаь шу дизара сийца йола спартакиада. БІаьш болча физкультурникаша спорта шкйтта тайпаех яхьаш чакхъаьхар. Цига дакъа лаьцараштa юкъе белгала яр ПМК № 4, «Калиновский», «Советская Россия» юмсаш лелаеча совхозий коллективаш.

Района спортсменашта юкъе эгара тІоагІагІа дІаружача спорти тайпаех я футбол, волейбол, теннис, яйга атлетика. Цу тайпарча спорта республикански яхьашка укх тІеххьарча шерашка призови моттигаш йоах наураша. Района спортсменашта юкъе белгалба бовлІа Чилиев Идрис, Кушнарев Юрий, Такулов Александр, кхыбараш.

Уж вай шераш яхa а дукха кхыбола а спортсменаш футболхама, гІишлошъеча, кхыча организацешкеи предприятешкеи боли беш ба. Шоай мукъа мел йола ха спорта дІалу цу кагирхоша. Царех ва района футбольни команда вратарь, теннисах йола укх шерарча республикански яхьашка хьалхара моттиг яьккха Чилиев Идрис, Кушнарев Юрий а (№ 2 йолча АТК шофер) ва иштта дика спортсмен. РСФСР берий-кагирхой спортивни школашта юкъерча яйгача атлетика яхьашка призер хилар из. Цу тайпарча спортсмений кхы а шераш яха йиш я.

Бакъда, хьалхагІа аьнна ма хиллара, района дуккагІа болча спортсменашта дуккагІа деза тайпа футбол я. Цунна дола тешал да «Урожай» обществa чуйоагІача футбольни коллективашта юкъе хІара шера хулача яхьашка хьалхарчарех цхьа моттиг цо йоахаш хилар.

ТІайоагІача хана кхы а дикагІа спортивни толамаш дахар лоаьйна района спортсменаша.

Сурта тІа: Къулбехьен Росса кагирхой футбольни яхьашка хьалхара моттиг яьккха «Колосо» яра команда.

А. УСМАЕВ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ХАЛАЧА НОВКЪА

Къона яхьаш дІайолаелу яхаш, сарраха цо кхебача спортсменаша гонкой тактика белгалйир тренера Ковтунова. «Цаккха бІаргхІалара ма бовлийта шоай кхертера соперникаш, хІаьта финиш тІакхача 10—15 километр йисача хана царел хьалха довла хьажа». Иштта хьехар дир тренера велосипедисташта. ХьатІаэттар 75 километр хулача дистанцие хьалхавоалаьр велосипед хахкара яхьаш. Минска шоссе цхьон даькъа тІа яхьашка дакъа лаца аравалиначa 50 сага юкъе бар Грозненча «Динамо» обществa велосипедисташ Султыгов Руслан, Беев Владимир, Мухиев Муса, Вилков Владимир. Цу яхьашки толам баккха вІашттІехьдалепзар Руслана. Дистанце тІьоалагІча километрагІа шийй беккагІа а доацаш кхьча велосипедистацца вІашха кхийтар из.

Цхьабакъда сахча велосипедаца, яхьий доакъошхошта тІехьа из висарел совгІа, лидерий группена юкъе вахар Руслан. Чаккхьалар яхьаш. Мелла хелача хьале цо кийсенарaле а юкъ ца вовлаш из дІагІертаро совбаьккхар командин толам. Грозненцаша командин хьалхара моттиг яьккхар, хІаьта Руслане новкъост Беев Российски Федерацe чемпион хилар.

Казахски ССР Кустанайски областе ваьв Руслан. 1958 шера, шоаш Нохч - ГІалгІайче дІабаьккхача, Грозне № 54 йолча школе деша вахар Руслан. Цу хана деиз велосипедистий секцешка дакъа лоацаш хьаьарах йоккхача спорти юкъевахар из. Волдаше а хІанз шийй волча тренера нох. Ковтунова секце кхьчар Руслан. Карайхцача спортах, чІоагІа ца йоалаш волча кхувш воагІача вІашигача саго 1968 шера, кхоачашйир шоллагІча разряда норматив, хІаьта тІехьа тІадоагІача шера цхьоалгІа разряд елар цунгр. Бакъда, цох кхоачам баьзар Руслана. Тренера деча хьехарга теркам тІабохийтте ладугІар, хІаьта тренировкаш шийй хаиккахьей леррига хьинар, низ дІалуш йора. Цу тайпара къахьегарах бокккха толам баьлар. 1969 шера гурахь кхоачашйир цо СССР спорта мастералла кандидата норма.

Йоккхийча яхьашка эгара хьалха шийй баьнна толам лерх Руслана 1969 шера Эстоне г. Тарту хиннача «Динамо» Центральни Совета яхьашка дакъа лоацаш баьккхачох. Яьлагlа моттиг кхьчар цуна.

Цу хана деиз хІара тхье призовой моттигаш йоахаш хьавоагІа къона спортсмен Султыгов Руслан. Иштта хилар 1970 шера г. Ульяновске хиннача Динамо Центральни Совета яхьашка а.

Групповойи командин яхьашка дакъа лоацаш хиннача цо шиъ хото медаль яьккхар. ХІаьта дІадахача шера г. Смоленске Российски Федераце «Динамо» обществe хьалхара моттиг яккхара хиннача яхьашка командин хьалхарен раздольни старте шоллагІа моттигаш а яьхар. Цу шера из юкъевихьар РСФСР харжача командена.

Иштта да Руслана кхувш болгІараштa юкъерча яхьашка дакъа лоацаш даьха толамаш.

ХІанз Руслан кхийначар группе ва. Бакъда, цо лаьцача старта тІаьа вало безам болаш вац из. Из ма дарра хьахьехар укх шера юкъе РСФСР «Динамо» обществa хьалхара моттиг яккхара хиннача яхьашка цо баьккхача толамо. Шоаткъа километр хулача дистанце нихъ 58 минуташ 50 секундаш бир цо, хІаьта хьалхара моттиг а яьккхар.

ХІанз 22—28 августе Латвийски ССР хургйолча дуккхача дешашкарча яхьашка дакъа лаца кийчлуш ва «Динамо» Центральни совета харжача команда доакъошхо.

М.-Р. ПЛИЕВ.

СУРТА ТІА: Султыгов Руслан. М. Плиева сур.

Ийрча гІулакх леладерашца—лира къовсам

БОЛЧАРНА ГІАЙГІА...

РЕПОРТАЖ

Ленински района чурча гІулакхий отделени.

Сайрийна 6 сахьат даьннад. Отделене хьалхашкара майдан тІа летучча гулбеннаб района чурча гІулакхий отдела, министерства болхлой.

Летучке гулбеннчарга къамаьл ду Ленински района милице начальника заместителя подполковника Саруханова. Цо лоацца дІадовлийт гулбеннарашта корта бохабу маларш меларан алкоголизманеи духьаларча общественносто лоаттабеча къовсаме царна хьалхашка латта декхараш. Байсам 11 сахьат даллалца паркашка, скверашка, кафешка, павильонашка, кхийолча общественни моттигашка къаракъа чьвагІара меларaш, мала гІертараш, царга малар доккха гІертараш — берригаш а отделене хьаккхувла безилгах.

Шо-шоай маршрутех дІайоаш милице группаш. ХІара группе 5 саг ва.

Со водача группана ба МВД воккхагІвола лейтенант Медалов, Ленински района милице воккхагІвола лейтенант Круть, воккхагІвола сержант Шагидаев, кхыбараш.

Ленина, Шерипова, Субботникова цІерагІча улицашкаи, шигарча общественни моттигашкеи рейд а лрабоал тха группа.

Сайрийна 7 сахьат даьннад. Ленински улица чакхйоалачарча 18-ча юкъерча школа беш. Еттача кирпичашкий ехача карта тІа корта чубиха вагІача вІамкгача сагах дегабуам бу оаха. Цо фу деладу хьаьна доах сох нох. Медалов. ЧхьегІар шуша юхе а латташ вагІа из, чІоагІа веха ва.

— Маргайн оаш, укх сахьате кхы а чхьагІар хьадалаьвргда вай, — йоах цо. БІара хІана хьеж шо, Іохоташ. Іохоташ! яхий из шуга. Ах бергба шуи болхІ..

ДІахо ваэи доаца къамаьлаш а дуцаш цІогІа детта волалу из «баьри». Тхой автобуса чухоаву оаха из.

...ГІар а еш, наг-нагахь шок а тохаш воагІа ха яха саг. Ше дуцар фуд цо хоьш веха ва из гІашло. Из а дІачухоаву дежурни автобуса.

Юххеда тІехбуьлача пака барлал йоах милицена.

Уж веха ши саг мІйца Ленина улица тІа гІолла долх тхо.

Культпросветучилища юкхе, скверe йоалл № 1 йола павильон. ЧІоагІа гІар йоалл павильона чу. Беиттала да, бехачар мара цу чайпаца гІар сргйовцилга. ЧхьагІар а, къаракъ а молаш латт укказа. Павильона заведующе Борчашвилен дика хов КПСС ЦК социм арабаьицачуя тІехьагІа корта бохабу маларш ца доккийташ сопалаьлга.

Молаш латта дуккагІа дола чхьагІар цунгар нийца да.

Веха латта кхо вІамиг саги павильона заведующи Борчашвилли тІаховшабу дежурни автобуса.

Милице отделено дІабуг беррига лийцараш. ХІанз дІабовзийтаргба оаха уж.

18-ча школа беша молаш вахгІар ва 1946 шера ваь Горбачев Василий. «Чечнигаз» треста слесарь ва из. Сесага бераш да Горбачева цІагІа. Хьанийцача ахчах 40 соми 15 кепиги мара кисадаь цуга. Вож къаракъах дахад. Кисаоа 12 грамм хиллаза ахча я лоац цунгара, ЧІоагІа Іаьадаш ю Горбачева.

Протокол а отталаь медвытрезвителе дІавуг из.

Тротуара тІа гІолла гІар а еш воагІаш хиннар машинo наькъа тІа болх беш вола 1924 шера ваь Гургур Иосиф ва. Сесаг а дезаш а ба цун. Милице сотрудникашта молаш хилларгІ дика вовзаш ва из. Гургур Иосифага хьежаш багІа хургба-кх дезал.

Павильонера боалабьхараш ба: Городжаев, Никитин, Симонов. 29—30 шу даьнна ба уж. Цхьан предприяте бу цар болх. — Алани хьанийцачул тІехьагІа вІашагІ доложит тоха лаьхнадар тхо павильоне, цул тІехьагІа.., — яхаш шоай сарахьара наькъаш хьадуви къонача болхлоша. Во да цар хьадуцa наькъаш. Цар сакъердам а салоІом а хьалар милице отделене.

— Оаш болх беча предприятега дІабовзийтаргба оаха шуна тхоасарара вакъ, — йоах воккхагІвола лейтенанта Крута. Вожаш кхы ала а дуца а хІама доацаш бус.

Социальнул тІехьагІа къайлатІа маларш доккача Борчашвилеца хургдола къамаьл къаьстта де. Бекказ воаллургволаш хиланзар из, малар доккара боалонаш цо телкхача хаина хьалацар из.

Милице оттахар столовейн ресторанийн треста кулгалхоша Борчашвиле торговлена болх бе мегарг из дилар дІахайта. Геттар нийса да из.

Милице капитана нох. Чертков кулгалдеча группа боалабьхараш бар цхьан предприяте къахьегаш бола нийсбенна нах: Токарев, Шубаев, Островский, кхыбараш.

Пионерий Двореца сквере кхьагІар молаш хиннаб уж. Хов царна шоаш даьр харцахьа долга. ЦІагІа дезал ба цу массане. Болх беча предприятe цоашкара даьвна гІалат дІа ца хайтача бакъаьа хетт царна. Бакъда, цунах хІама хургдац.

Общественни моттигашка маларш мелачарна бе боагІа бахк бе беза.

Молаш а мала гІерташ а лийцараш шоай шуцаш а тІехь милице отделене хьачухувлаш латт рейдови группаша.

Лийцанаргара объяснительни запискаш а доахаш протоколаш уеттаду, цул тІехьагІа цхьацца туна гІод а техе мара дІабахийтац уж уккахара.

ЧІоагІа раьза вац цу гІулакха № 4 йолча горбыткомбинате болх беш вола 36 шу даьнна Мержоев Яхьаь. Саг йоалаь ва из. Общественни моттиге къаракъ малагІ кхаьчав Мержоев Яхьаь милице отделене.

ЗІамигача - АтагІа вахаш вола пенсионер Дациев Замрат а медвытрезвителе воалаве везаш хилар.

КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советен «Тlехдаьнра маларшме лачарнеч алкоголизманеи духьала къовсам лоаттабе» яха социм дика бовзаш бар милице сотрудникаша отделене мел воалавеар. Из гІулакх довшаеъ, дер цар леладьраш. Массанена дика хов маларш мелача наха цІагІа цатоам лоаттабелга, бакха ара ца бувлалга, кхидола эуламаш делта. Вай обществa ловргдоаца во гІулакх ба цар леладер. Цхьадь юкъера дІададаккха деза из ийрча, эзь дайна гІулакх леладерга.

Б. ШАКРИЕВ.

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

В. И. ЛЕНИНА ЦІЕРАГІА МАЙДА. 20.00. Кинофильмаш хьахоахаргда.

С. М. КИРОВА ЦІЕРАГІА ПАРК. 10.00. Физкультурникий Ерригсоюзни денна хетабаь саькъердам. 19.00. ГТО нормаш дІаяхдра яхьаш. 19.00. Музыкальни эстрада. Советска композиторий произведенеш. 19.00. СССР а Нохч-ГІалгІай АССР а хьаь 50 шу дизара хетадаь «Сийфы» яхача вокально-инструментальни ансамбля концерт. 19.30. «Лоацаша тІаьхьи» яха тематически сайре. 20.30. «Наьлча — Іаьрша фира» яха документальни фильм.

В. И. ЛЕНИНА ЦІЕРАГІА ДВОРЕЦ. 11.00. Дальше тешаме [illegible] яха кинофестиваль. 12.00. Саькъердамеча аттракционий городок. 12.00. «Безо а безе, беза а беза хьаи [illegible]» яха берий беседа. 18.30. «Къаракъ маларш зулам дари вІашагІ дувзаденна два» яха беседа. 19.30. Физкультурника Денна хетадаь «Хьа чемпионаш, Россия» яха тематически [illegible] хьахоаргда. «Дружба» яха пионерски лагерь. «Дальше тешаме кхоншаш» яха кинофестиваль.

ХИМИКИЙ КУЛЬТУРА ДВОРЕЦ. 18.00. 1920 шера хиннача эгара хьалхарча пионерий слетах бола беседа. «Грозне поэзи» яха литературни утренник. 17.00. «Ладувгlа Нохч-ГІалгІайчен ашаранча» яха духовой оркестра выступлене. 19.00. «Алкоголизмана духьала общественносто лоаттабу къовсам» яха лекци. 20.00. Кагирхой [illegible] сайре.

13 августе

В. И. ЛЕНИНА ЦІЕРАГІА МАЙДА. 20.00. Кинофильмаш хьахоргда.

С. М. КИРОВА ЦІЕРАГІА ПАРК. 10.00. ГІишлошъечун денна хетабаь саькъердам. 17.00. Технически волейболах бола яхьаш. 17.00. Берий художественни самодеятельносте концерт. 19.00. Юрташкарча художественни самодеятельносте коллективий концерт. 19.30. «Нохч - ГІалгІайчен Ленинах хьамин [illegible]» яха лекци. 20.30. Документальни фильмаш хьахоаргда.

В. И. ЛЕНИНА ЦІЕРАГІА КУЛЬТУРА. 9.00. «[illegible]» яха художественни фильм. 12.00. Аттракционий городок. 15.00. Алкоголизмана духьалара къовсам чІоагІбарах бола беседа. 18.00. Саькъердамеча вІашагІкхетарий клуб. «Севда дуза уллешІ» яха дагайбара журнал. Тематически кино хьахоаргда.

ХИМИКИЙ КУЛЬТУРА ДВОРЕЦ. 10.00. Берий спортивни утренник. 11.00. «Эша тоха, Севастой [illegible]» яха кинофестиваль. 12.00. СССР хьаьь 50 шу дизарах бола берий беседа. 14.30. Спортивни яхьаш, ловзарш, аттракционаш. 20.00. «[illegible] дола сай Даьхенашь» яха литературни сайре.

КУЛЬТУРА ЦІА. 10.00. Филателистий клуба заняти. 11.00. «[illegible]» [illegible]. 12.00. «[illegible]» [illegible] вай Даьхе кио тематически кино хьахоаргда.

Гезет арахула шинара, ерас, пиштана дийнахьа

ТЕЛЕВИДЕНИ

12 август

9.00 — Передачий программа. 9.05 — Бос бола телевидени. Массанена йола гимнастика. 9.35 — Кердадараш. 9.45 — Бос бола телевидени. «Музыкальни кІаманагІхетар». Ийли доах Мария Мордасова. 10.15 — Берашта. «Считалочка». 10.45—Тахан физкультурника Ди да. Передачана юкъе дакъа лоац СССР-а Министрий Советерча физически культуран спортен комитета председателя Павлова. 12.00. Киножурнал. 12.10 — Дика а сиха а гІишлош хьалъер (нохчий меттала). 12.30 — «Уникшкено». Научно-популярни программа. 13.00 — Кхоана гІишлошъерхочун Ди да. 13.30 — Халкъий доттагІал яха кинофестиваль. Самарканд массаза сона я. 14.30 — «Старты». Телевизионни спортивни журнал. 15.00 —«Удар! Еще удар» яха художественни фильм. 16.30 —Дуней халкъашта юкъера панорама. 17.00 — Босбола телевидени. Футболах йола СССР-а кубока финал. «Спартак» — «Торпедо». Перерывах Дуней халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала). 18.00 — Спортсмений лелинах дола концерт. 19.45 — «Аллха цуьв телефона гургал тохар» яха художественни фильм. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Сийле хилла тха кулгашта дьтте леладерно. Концерт. 22.10 — Документальни фильм. 22.40 — Босбола телевидени. Пхьа дола Виноградова Зоя. Ленинградера передача. 23.00 — Кердадараш. Передачий программа.

13 август

9.00 — Передачий программа. 9.05 — Берашта йола Іуйранна гимнастика. 9.30 — Кердадараш. 9.50 — Къонабераштa. Телевизионни клуб. 10.00 — «Музыкальни киоск». 10.30 — Тахан гІишлошъерхочун Ди да. 11.00 — Бос бола телевидени. ГІишлошъерхошта дола концерт. 11.45 — «Октябрь» художественни фильм. 13.20 — Дешархошта. Се Даьхе СССР я. 13.40 — Берашта дола мультфильм. 14.05 — Искусства мастерий концерт. Телевизионни фильм. 14.30 — Босбола телевидени. «Лакхаде» яха художественни фильм. 16.00 — Босбола телевидени. Кинокъахархой клуб. 17.00 — Дешархошта. Финальни яхьах йола репортаж. Льянера передача. 18.25 — Дешаьхараш, воккхаьраш пІаьккхаза я доккхьараш (нохчий меттала). 18.45 — Документальни фильм. 19.00 — ГІишлошъерхошта дола концерт (гІалгІай меттала). 19.30 — Телевизионни художественни фильм. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Эстрадни обозрени. 22.45 — Кердадараш. Передачий программа.

РАДИО

12 август

6.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала). 6.45 — «Тахан физкультурника Ди да» яха передача (гІалгІай меттала). 6.57 — Хаоттам. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 8.25 — Кьоначa (эрсий меттала). 13.00 — СССР вІашагІъелла 50 шу дизарна. «Здравица» яха литературни передача (гІалгІай меттала). 13.30 — «Спортивни орбита тІа» яха радиожурнал (эрсий меттала). 13.45— «Рабочихоши йоахоннаш» яха корреспонденци (нохчий меттала). 14.00 — «Ше сийлаш». Пионерахьлтеш дешархошта йола передача (гІалгІай меттала). 14.30—«Литературни Нохч-ГІалгІайче» яха радиовыпуск (эрсий меттала) 15.15 — Физкультурникашта дола концерт (эрсий меттала). 16.00 — «Кхоалам Іуйре» яха радиожурнал.

13 август

6.30 — «Юртара Іуйре» (эрсий меттала). 6.45 — «Юртара коммунистий йоаллонаш» яха передача (эрсий меттала). 6.57 — Хаоттам. 7.10 —«Грозненский рабочий» газета обзор. 7.18 — —«Ленинан некъ» газета обзор. 7.28 — Юртбоахама аханой школа (нохчий меттала) 8.25 — Шоана дуккхаза еза хаараш. 13.30 — СаьоІа миноташ. Музыкальни передача (гІалгІай меттала). 14.30—«Хьаьнна деза дика деза денош» яха беседа (нохчий меттала). 14.45 — «Къахьегамца сийдолаш ва саг» яха очерк (гІалгІай меттала). 15.15—ГІишлошъерхочун денна хетаь передача (эрсий меттала). 15.30 — ГІишлошъерхошта дола концерт (эрсий меттала). 16.00 — «Комсам леладераш» яха очерк (нохчий меттала). 16.20 — Ашараш. 16.30 — «Школьни глобус» яха пионераштеи дешархоштеи йола радиовыпуск (эрсий меттала). 19.30 — Халкъа доттагІал дерашта дола концерт (нохчий меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гІоллаш Грозне кІошт - дукха морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малх бойлехьара гІаьххача боараме мух а хьеиххаш хе хила а фегара температура республике гІолла 29—34, Грозне 32—34 градус йоаккал йолаш хила а тарлу. 13 августера 16 августе яхачалца хуиалуш морхаш а йолаш, кхьацца йолча моттигашка юкъ-юкъе догІа а делхаш хе хила а фегара температура буйсашка 16—21, деношка 27—32 градус йоаккал йолаш хила а тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: 364051 г. Грозный-51 Ленина улица, 11 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-66; редактора зам. — 3-30-13; бахтанхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделий 3-61-46, промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28, письмой отделен бухгалтерен — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательство типографи. Республикански 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: 364051, г. Грозный, ул. Ленина 11, (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-66; зам. редактора—3-30-71; ответственного секретаря—3-34-38; отделов партийной жизни и культуры 3-61-46, отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии—2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ00704. Заказ № 6272.